

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE
Vybrané otázky mediálního práva

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra občanského práva

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vybrané otázky mediálního práva

Zpracovala: Mariana Pítrová

Vedoucí práce: JUDr. Petra Malá Žikovská

Katedra občanského práva

Plzeň 2013

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Vybrané otázky mediálního práva zpracovala sama. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použila k sepsání této práce, byly zmíněny v poznámkách pod čarou a uvedeny v seznamu použité literatury a dalších zdrojů.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce JUDr. Petře Malé Žikovské za laskavé vedení, vstřícný přístup a cenné rady, které mi při zpracování diplomové práce poskytla.

POUŽITÉ ZKRATKY	7
1. ÚVOD	8
2. MÉDIA JAKO SUBJEKT PRÁVA.....	10
2.1. Médium a teorie masové komunikace	10
2.2. Typologie médií	11
2.2.1. Tištěná média	12
2.2.2. Tiskové zákony do roku 1948.....	13
2.2.3. Periodický a neperiodický tisk.....	15
2.2.4. Postavení vydavatele.....	16
2.2.5. Elektronická média	17
2.2.6. Postavení vysílatele.....	20
2.3. Vliv a funkce médií.....	22
2.3.1. Historický exkurz.....	23
2.4. Ústavněprávní dimenze mediálního práva.....	25
2.4.1. Svoboda projevu	26
2.4.2. Ochrana zdroje	28
3. MEDIÁLNÍ PRÁVO JAKO SOUČÁST PRÁVA SOUKROMÉHO	30
3.1. Zařazení mediálního práva do českého právního systému	30
3.2. Ochrana osobnosti ve vztahu k médiím	33
3.2.1. Ochrana jména a dobré pověsti právnické osoby	35
3.2.2. Zákonné licence	36
3.2.3. Zpravodajská práce vs. ochrana osobnosti.....	38
3.2.3. Právní prostředky ochrany osobnosti.....	39
4. AKTUÁLNÍ JEVY V MEDIÁLNÍM PRÁVU	41
4.1. Internet a nové technologie	41
4.2. Digitalizace	44
4.2.1. Kompenzační licence	46
4.3. Audiovizuální mediální služby na vyžádání	47
4.4. Mediální právo v evropském rozměru	50
4.4.1. Stěžejní dokumenty a směrnice Televize bez hranic	51
5. PŘÍSTUP LEGISLATIVY K MEDIÁLNÍMU PRÁVU.....	54
5.1. Prameny mediálního práva	54
5.2. Instituty práva na odpověď a dodatečné sdělení.....	56
5.3. Postavení veřejnoprávních médií a jejich regulace.....	58
5.3.1. Česká televize	59
5.3.2. Český rozhlas	61
5.3.3. Česká tisková kancelář.....	61
5.4. Úloha Rady pro rozhlasové a televizní vysílání	63
5.4.1. Licenční řízení a zajištění plurality	64
5.5. Zákon o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie.....	66
6. ZÁVĚR	68
RESUMÉ	70

Použité zkratky

AVMS	– audiovizuální mediální služby na vyžádání
ČT	– Česká televize
ČTK	– Česká tisková kancelář
ČRo	– Český rozhlas
Listina	– Listina základních práv a svobod
NSS	– Nejvyšší správní soud
OZ	– zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
RRTV	– Rada pro rozhlasové a televizní vysílání
SFEU	– Smlouva o fungování Evropské unie
Soud	– Evropský soudní dvůr
TZ	– zákon č. 46/2000 Sb., tiskový zákon
ÚS	– Ústavní soud

1. Úvod

Život bez médií je dnes už nepředstavitelný. A to ať už máme na mysli média, která nám pomáhají uchovávat naše myšlenky, popřípadě šířit je dál, tak média v podobě hromadných sdělovacích prostředků. Právě těm druhým se věnuje tato práce.

Fenomén médií není jen součástí našich každodenních životů, ale je také předmětem řady vědních disciplín, mimo jiné sociologie. Vzhledem k obrovskému vlivu, kterým hromadné sdělovací prostředky disponují, nemohlo ani právo zůstat v jejich reflexi pozadu, a to už od raných počátků moderních dějin.

Již v době 19. století byla média definována jako „sedmá velmoc“. Politické mapě tehdy dominovaly Rusko, Prusko, Rakousko, Velká Británie, Francie a USA. Tuto šestici brzy doplnila právě média, která ukázala, že i beze zbraní dokáží manipulovat velmi úspěšně s veřejným míněním. I proto nastal čas ze strany státní moci uplatnit nad další velmocí kontrolu.

Mediální právo je interdisciplinárním odvětvím, což reflektuje i název této práce. Diplomová práce Vybrané otázky mediálního práva si neklade za cíl plně postihnout všechna zákoutí světa moderních sdělovacích prostředků, ale věnuje se pilířům, na kterých činnost novin, televize, rozhlasu a částečně i jejich působení na internetu stojí. Esenciálními součástmi takového působení je svoboda projevu v konfliktu ochrany osobnosti, regulace přístupu na mediální trh a v neposlední řadě i ochrana novinářského statusu. Cílem práce je proto věnovat se stěžejním institutům, bez nichž bychom ani žádné mediální právo definovat nemohli.

Právo médií je nesmírně zajímavou oblastí, protože jeho podstatou je lidská chuť po vědění a šíření informací. Práce novinářů a činnost mediálních domů je právě z tohoto hlediska těžko regulovatelná pouze striktním zněním zákonů, podstatnou roli tak hraje judikatura. Výklad soudů pomáhá v moderní právní disciplíně k vytyčení hranic, neboť v oblasti mediálního práva je v sázce hned několik základních lidských práv.

První část práce se věnuje definování médií, která nás obklopují v mnohých podobách. K pochopení jejich vlivu musíme znát částečně i jejich vývoj. Závěr první části je pak věnován ústavnímu rozměru činnosti hromadných sdělovacích prostředků.

Následující kapitola se zabývá systémovými otázkami. Budeme v ní hledat odpovědi na to, proč převažuje v rámci médií spíše soukromoprávní rozměr.

Položíme si také otázku, zda vlastně existuje samostatné odvětví, které můžeme nazvat mediálním právem. Kapitola zabývající se soukromoprávní dimenzí hromadných sdělovacích prostředků se zároveň věnuje věčnému dilematu novinářské profese, kdy mezi sebou soupeří veřejný zájem s ochranou osobnosti a jejího soukromí.

Mediální oblast je v dnešní době úzce svázaná s technologickým pokrokem. Díky němu se dostupnost zpráv hromadných sdělovacích prostředků stále zkvalitňuje. Čtenáři, diváci a posluchači mají dokonce na výběr více způsobů, jak konzumovat každodenní informační smršť. Vývojem a důsledkem technologických změn v oblasti informování se zabývá kapitola s názvem Aktuální jevy v mediálním právu. Kromě právní regulace tzv. nových médií se tato část práce věnuje i evropskému rozměru mediálního práva.

Následující kapitola pak vyzdvihuje zakotvení významných institutů mediálního práva v rámci českého právního řádu. Zaměřuje se také na regulaci jak veřejnoprávních, tak soukromoprávních médií prostřednictvím Rady pro rozhlasové a televizní vysílání.

Řada autorů (např. A. Rozehnal, J. Kroupa) ve svých publikacích zahrnuje do mediálního práva i oblast reklamy. Tato práce tak nečiní, neboť je koncipována především se zaměřením na hromadné sdělovací prostředky a místo reklamy spatřuje především v právu obchodním, ačkoliv její vliv samozřejmě přesahuje i do práva občanského.

Oproti osnově, která je zmíněna v projektu diplomové práce, je přesunuta podkapitola Zákonné licence do kapitoly Mediální právo jako součást práva soukromého. Důvodem je to, že ačkoliv z hlediska právního zakotvení se jedná o zajímavé instrumenty, větší význam těchto institutů spatřuji k jejich vazbě na ochranu osobnosti.

2. Média jako subjekt práva

„Více strachu mi nahání troje noviny než tisíc bajonetů.“

Napoleon I. Bonaparte

2.1. Médium a teorie masové komunikace

S médii se setkáváme dnes a denně. V současnosti si veřejnost pod pojmem média představí různé druhy sdělovacích prostředků. Bylo by však krátkozraké vnímat média pouze jako noviny, které si ráno koupíme v trafice, nebo večerní zprávy z televizních obrazovek. Když se ponoříme hlouběji do významu slova médium, zjistíme, že se z latinského *medius* překládá jako prostřední. Médii se tedy rozumí „obecně zprostředkující činitel.“¹

Rázem se tedy ocitáme daleko za hranicí vymezenou pouze jako sdělovací prostředky. Médium může být v podstatě cokoli, co nám zprostředkovává nějaké sdělení či vjem. Jako médium můžeme bez okolků označit tanec baletky na divadelních prknech, stejně tak jako politický leták, který jsme cestou na představení zahlédli.

„Kanadský teoretik médií Marshall McLuhan například za médium označoval vše, co slouží k rozšíření (obohacení) lidských smyslů a schopností, také např. elektřinu, žárovku, vynález kola apod.“²

Z hlediska této práce je ale důležité, jak média označuje právo. Definici médií v českém právním řádu nenajdeme. Nejblíže vysvětlení tohoto pojmu je však zákon o regulaci reklamy č. 40/1995 Sb., který v § 1 odst. 3 uvádí, že „komunikačními médii, kterými je reklama šířena, se rozumí prostředky umožňující přenášení reklamy, zejména periodický tisk a neperiodické publikace, rozhlasové a televizní vysílání, audiovizuální mediální služby na vyžádání, audiovizuální produkce, počítačové sítě, nosiče audiovizuálních děl, plakáty a letáky.“

Pojem média se pak objevuje například v zákoně č. 500/2004 Sb. Správní řád v § 17 hovoří o součástech spisu, mezi které počítá i obrazové a zvukové záznamy na elektronických médiích. V paragrafech pak častěji najdeme přenesené označení

¹ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 2007, s. 118.

² Tamtéž.

médií v podobě hromadných sdělovacích prostředků. Ty jsou však jen segmentem médií. Jejich obdoba se objevuje třeba v § 9 odst. 2 písm. a) zákona č. 99/1963 Sb. (občanský soudní řád), který určuje příslušnost soudů ve sporech „ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích.“

Média nemůžeme chápat pouze jako zprostředkovatele, protože jejich rolí, která stále nabývá na významu, je působení na čtenáře, diváky a posluchače. Touto vlastností se zabývá teorie masové komunikace, která se vyvinula ze sociologie³. „Teorie masové komunikace se začala jako sociálně vědní disciplína ustavovat ve třicátých a čtyřicátých letech 20. století, v době, kdy sociolog Felix Lazarsfeld zahajoval sérii svých komunikačních výzkumů. Teorie masové komunikace využívá pro studium médií především sociologických výzkumných metod a vykládá jejich roli a působení v sociologickém kontextu.“⁴

Z této vědecké teorie pak vychází i existence tzv. masových médií, jejichž produkce má dosah na širokou základnu příjemců, a oslovuje tak davy (masy) adresátů. To se může dít různými cestami – tiskem, obrazem, zvukem, či jinými komunikačními kanály.

2.2. Typologie médií

Mediální studia rozlišují několik typů médií. Již zmíněný mediální teoretik Marshall McLuhan rozeznává tzv. chladná a horká média. Ta se liší podle toho, jak moc jsou nabyta daty a zároveň jakou spoluprací na dekodování sdělení vyžadují od adresáta. „Pro horká média je tedy charakteristická nízká participace, zatímco chladná média vedou posluchače k vysoké míře participace a doplnění.“⁵ Jako příklad chladného média uvádí McLuhan telefon, naopak horkým médiem označuje film.

³ Zkoumání médií bylo původně doménou sociologů. Prvním z nich, který se studiem novinářiny zabýval, byl Max Weber (1864 - 1920). Sociologie médií je ustanovena jako samostatná vědní disciplína, která zažívá rozkvět především na konci 20. století. Současným nejvýraznějším sociologem médií je Denis McQuail.

⁴ JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007, s. 23.

⁵ McLUHAN, M., *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Praha: Mladá fronta, 2011, s. 36.

Další skupinou jsou pro mediální vědu klasická a nová média. Klasickými médii jsou označovány noviny, rozhlas a televize. Nová média⁶ pak úzce souvisí s technologickým pokrokem. Jejich vznik (který byl samozřejmě pozvolný) je považován za revoluci v informační oblasti. „Termín nová média je souhrnným označením pro mediální technologie založené na digitálním, číselném zpracování dat. V obecném pojetí zastřešují nová média celou oblast počítačových technologií, v užším slova smyslu se pak termín vztahuje k digitálními technologiemi mediované komunikaci.“⁷ Novým médiím se podrobněji věnuje 4. kapitola.

Vzdalme se ale od mediální vědy a zaměříme se na jednoduché rozlišení, které je pro mediální právo určující. Z hlediska legislativní regulace je totiž stěžejní dvojice tištěná a elektronická média.⁸

2.2.1. Tištěná média

Od počátku písma bylo jeho úkolem zaznamenávat myšlenky a příběhy a zprostředkovávat třetím osobám události, u kterých nebyly vždy přítomny. Vývojem společnosti se samozřejmě funkce písemných záznamů rozšířila, a tak už čtenáře nezajímalo pouze příběhy, který nemohli vidět na vlastní oči, ale začal je zajímat názor jiných na známé skutečnosti.

Všeobecně uznávaným zlomovým okamžikem pro tištěná média se stal vynález knihtisku Johannesem Gutenbergem⁹ v roce 1450. Až jeho působením se totiž tisky staly médii, a to právě díky tomu, že Gutenberg svou technikou dokázal text zprostředkovat širšímu čtenářstvu, nejen hrstce vyvolených.

Pramenkou dnešních novin byla tištěná kniha. Právě ta byla také prvním velkým počinem, který vzešel z Gutenbergovy dílny, když v roce 1455 vyšla bible, jejíž tisk Gutenbergovi zabral tři roky.

⁶ Termín nová média se objevil v 60. letech 20. století. Jeho užívání souvisí především se vznikem internetu.

⁷ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 2007, s. 130.

⁸ Toto rozlišení používá i Aleš Rozehnal ve své publikaci *Mediální právo*. Rozdělení na tištěná a elektronická média používá i tato práce, protože jej považuji za nepřesnější reflexi legislativní úpravy mediálního práva.

⁹ Johannes Gutenberg (1397-1468) nejdříve působil ve Štrasburku, kde vyráběl poutnická zrcátka. Pak se přestěhoval do Mohuče, kde si na úvěr zřídil tiskárnu. O tu ale po pár letech přišel, když neplatil úroky, a tiskárna přešla do vlastnictví jednoho z Gutenbergových sponzorů.

Výhodu a rychlost tisku obratem využila vládnoucí vrstva. „Gutenbergovou první velkou zakázkou byl tisk odpustkových formulářů v latině, v letech 1454 a 1455, jednalo se o první úředně tištěné formuláře.“¹⁰ Mohučský říšský biskup nechal tyto formuláře vydávat ve velkém, aby získal finance na válku proti Turkům.

Knihtisk byl prostředkem vydávání ve velkém. Jeho prostřednictvím se šířily náboženské spisy a kroniky. Zaměřme se ale jen na segment vydavatelské tradice – na noviny, díky kterým si můžeme dnes vybrat z řady deníků a časopisů na stáncích trafikantů.

„První známý list, který použil pojem „zeytung“¹¹ – jako nadpis odstavce –, se jmenoval *Newe zeytung von orient und aufgange* (1502). Obsahoval zejména válečné zprávy. Události byly rok staré.“¹² Tisky podobné těm, které dnes označujeme jako noviny, ale začaly vycházet o několik století později.

„Noviny jako komunikační prostředek určený původně ke skupinové komunikaci (např. mezi obchodníky, stoupenci jedné politické ideje či mezi vědci) se staly v průběhu 19. století pro stále větší počet lidí zdrojem sdělení o událostech, zážitcích a zkušenostech obecnější povahy.“¹³

2.2.2. Tiskové zákony do roku 1948

K období 19. století se vážou i první stálější pokusy o státní regulaci tehdejších „médií“. „Na počátku 19. století existovalo v Německu zhruba 200 titulů novin s celkovým nákladem přibližně 300 000 výtisků, které četly 3 mil. čtenářů. Vládla přísná tisková cenzura: Karlovarská usnesení z roku 1819 podřídila periodický tisk preventivní cenzuře, podléhající policejnímu dohledu.“¹⁴ V období revolučních let 1848 až 1849 dokonce vznikla v Prusku nová ústava, která svobodu tisku rušila úplně a platila až do roku 1918.

„Tento zákon, který měl být nahrazen zákonem novým po vzniku samostatného československého státu, byl součástí našeho právního řádu až do poloviny třicátých let dvacátého století.“¹⁵

¹⁰ PROKOP, D., *Boj o média*. Praha: Karolinum, 2005, s. 67.

¹¹ Z německého *die Zeitung*, v češtině znamenající noviny.

¹² PROKOP, D., *Boj o média*. Praha: Karolinum, 2005, s. 75.

¹³ JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007, s. 28.

¹⁴ PROKOP, D., *Boj o média*. Praha: Karolinum, 2005 s. 174.

¹⁵ ROZEHNAL, A., *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 13.

Říšský zákon č. 6/1863 o tisku prošel za svou existenci šesti novelizacemi. Podle předpisu měl vydavatel či nakladatel oznamovací povinnost před zahájením své činnosti, o které musel pod hrozbou pokuty (10 až 100 zlatých) spravit úřad bezpečnosti. Tisky musely být řádně označeny, a to místem vydání a jménem nakladatele. Zákon rovněž zmiňuje osobu odpovědného redaktora, který musel být občanem rakouským. Za vydávání periodických listů museli vydavatelé složit kauci, osvobozena od poplatku byla periodika vydávaná vládou.

Vydávané tisky musely také povinně putovat na státní a policejní ministeria a do knihoven. Předpis v závěru obsahoval ustanovení o trestných činech, které mohou být vydáváním spáchány.

Po 1. světové válce doznalo tiskové právo změn, a to zákonem č. 126/1933 Sb. Ten podrobně upravoval pravidla kolportáže, reagoval i na pikantnější tisky, které by mohly ohrozit pohlavní vývoj mládeže. Do mediálního práva zavedl zákon nový institut, a to tiskovou opravu. Ta se vztahovala na případy, kdy byl někdo dotčen zprávou v tisku uveřejněnou. Zákon mu přiznával právo publikovat skutečnosti, které zprávu uvádějí na pravou míru, mohl však skutečnosti pouze popřít.

„V roce 1933 byl stávající tiskový zákon obohacen o ustanovení o pomluvě, utrhaní na cti a výčitce trestního stíhání nebo trestu.“¹⁶ Nejnižší sazbu stanovil předpis za pomluvu, a to od 14 dnů do 6 měsíců.

Před vypuknutím druhé světové války ještě vznikl zákon č. 189/1936 Sb., o pracovním poměru redaktorů. Za redaktory označoval „zaměstnance časopiseckého nebo zpravodajského podniku nebo zařízení, kteří jako hlavní povolání vykonávají duševní činnost za tím účelem, aby myšlenky vyjádřené slovem nebo obrazem, buď jejich vlastní, nebo cizí, vyšly tiskem v redakční části tiskopisu.“

„Redaktorský zákon“ upravoval způsob uzavření pracovní smlouvy, překážky v práci či dovolenou. Věnoval se i případům, kdy byl redaktor (většinou odpovědný) zbaven svobody, což v tehdejší době nebylo ničím výjimečným. Předpis rovněž připisoval trojnásobek platu manželovi a dětem v případě smrti redaktora.

Posledním zákonem, který vyšel po druhé světové válce a před únorem 1948, byl předpis, který opět upravoval postavení redaktorů, a to č. 101/1947 o postavení

¹⁶ ROZEHNAL, A., *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 19.

redaktorů a Svazech novinářů. Byl novelizací předchozího zákona z roku 1936. Nově zaváděl působnost na rozhlasové redaktory, případně filmové.

Redaktorem mohl být československý státní občan, který dosáhl věku 21 let a nebyl vyloučen ze zápisu do stálých seznamů voličských. Musel být činný po dobu nejméně šesti měsíců jako redaktorský čekatel, pokud příslušný svaz neuznal, že čekatelská doba byla nahrazena dopisovatelstvím nebo externím spolupracovníctvím nebo jiným způsobem, rovnocenným řádné praxi čekatelské.

Nicméně největší změnou oproti původním normám byla povinná příslušnost v novinářském svazu, která předznamenala budoucí (ne)vývoj v tiskové oblasti v temné době po roce 1948.

2.2.3. Periodický a neperiodický tisk

Aby bylo vymezení tištěných médií kompletní, nesmíme opomenout důležité dělení na tisk periodický a neperiodický, neboť s oběma pojmy český právní řád operuje. Už výše zmíněný tiskový zákon z roku 1863 požívá pojem periodický tisk. Za takový označuje předpis, „který se vydává alespoň jednou za měsíc.“

Veřejnost často stírá rozdíl mezi tištěným médiem, periodikem a obyčejnými novinami. Pro zákonné rozlišení je ale periodicita významnou vlastností a je upravena ve dvou předpisech. Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (dále tiskový zákon) označuje za periodikum „noviny, časopisy a jiné tiskoviny vydávané pod stejným názvem, se stejným obsahovým zaměřením a v jednotné grafické úpravě.“

Současní legislativci jsou benevolentnější než jejich předchůdci v druhé polovině 19. století a pro splnění podmínky periodicity stačí, že tisk vychází nejméně dvakrát v kalendářním roce.

Vedle periodických publikací samozřejmě vznikají i tisky, které nejsou vydávány s železnou pravidelností. Na ty se vztahuje zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích. Ten uvádí, že „neperiodické publikace jsou rozmnoženiny literárních, vědeckých a uměleckých děl určené k veřejnému šíření, které jsou vydávány jednorázově, popřípadě nejvýše jednou ročně nebo po částech i častěji, tvoří-li obsahově jeden celek.“

Z definice je zřejmé, že pokud mluvíme o neperiodické publikaci, máme na mysli především vydávání knih. Vyplývá to i z negativního výčtu v § 1 odst. 3,

který uvádí, na které publikace se tento zákon nevztahuje (např. mapy či rozmnoženiny audiovizuálních děl). „Neperiodickými publikacemi jsou tedy veškeré rozmnoženiny děl ve smyslu autorského zákona bez ohledu na způsob jejich pořízení, nosič či podobu. Pojem tedy zahrnuje i rozmnoženiny pořízené jinými způsoby než tradičními tiskovými technikami.“¹⁷

I vydavatel neperiodického tisku má povinnosti ze zákona vyplývající, a to především uvedení údajů v publikaci. Jeho úkolem je také dodání povinných výtisků do vybraných institucí pod hrozbou pokuty až do 50 tisíc korun.

2.2.4. Postavení vydavatele

Pokud se bavíme o periodickém tisku, je ještě důležité zmínit roli vydavatele, kterého tiskový zákon blíže specifikuje jako fyzickou nebo právnickou osobu, jež periodikum vydává. „Jako vydavatelé jsou dnes nejvíce vnímány velké, multimediální koncerny, které přesahují nejen regionální rámec či státní hranice, ale působí již převážně v globálním měřítku. V mediálním smyslu a významu jsou zpravidla vlastníky nejen denního tisku, ale i časopisů a magazínů, rozhlasových a televizních studií či dalších audiovizuálních nosičů a mnohdy jejich aktivity přesahují i samotný multimediální prostor.“¹⁸ Postavení vydavatele v rámci tiskového práva je důležité i proto, že odpovídá za obsah tisku, a to prostřednictvím odpovědnosti objektivní, tedy takové, která nevyžaduje zavinění.

„Vydavatel periodického tisku odpovídá za obsah periodického tisku nejen v publicistickém útvaru vyjadřujícím stanovisko sdělovacího či jeho redaktora, ale i v článku, který stanovisko listu ani autora nevyjadřuje.“¹⁹

Činnost vydavatele s sebou nese práva a povinnosti, které vyjmenovává tiskový zákon. Podle § 6 TZ je vydavatele povinen ve své tiskovině uveřejnit oznámení státního orgánu a orgánu územní samosprávy v naléhavém veřejném zájmu – zejména, jak zákon taxativně vyjmenovává, pokud jde o rozhodnutí o nouzovém stavu, o stavu ohrožení státu nebo o válečném stavu.

Fyzická či právnická osoba, která se chystá periodický tisk vydávat, také musí ministerstvu kultury nejpozději do 30 dnů před zahájením vydávání doručit

¹⁷ ROZEHNAL, A., *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 33.

¹⁸ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 2007, s. 227.

¹⁹ ROZEHNAL, A., *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 27.

oznámení, které obsahuje základní informace o tiskovině (název, sídlo redakce, obsahové zaměření, periodicitu, údaje o regionálních mutacích). Ministerstvo pak tiskovinu zapíše do evidence periodického tisku a do 15 dnů od doručení oznámení, sdělí vydavateli přidělené evidenční číslo tisku.

Každý výtisk pak musí obsahovat přidělené evidenční číslo, a to vedle názvu listu, místa vydávání, čísla a dne vydání a informací o vydavateli. V mediální sféře jsou tyto povinné údaje označovány jako tiráž.

Stejně jako v případě zákona o tisku z roku 1863 musí podle dnešní platné právní úpravy vydavatel zajistit dodání povinných výtisků do vybraných institucí. Kromě konkrétních knihoven putuje povinný výtisk na ministerstvo.

Samozřejmou součástí periodického tisku je už po staletí inzerce. Za tu jedinou, respektive za její obsah, vydavatel neodpovídá. „V zákoně byla stanovena výjimka z odpovědnosti za obsah periodického tisku, a sice v tom rozsahu, že vydavatel neodpovídá podle tohoto zákona za pravdivost údajů obsažených v reklamě a inzerci.“²⁰

Důvodová zpráva k tiskovému zákonu uvádí, že v silách vydavatele není možné dostatečně ověřovat pravdivost výroků v reklamě či inzerci. „V praxi by šlo o zcela nerealizovatelný požadavek, např. s ohledem na tvrzení týkající se jednotlivých vlastností propagovaných výrobků nebo služeb.“²¹

2.2.5. Elektronická média

Vedle klasických tištěných médií, která, jak jsme demonstrovali výše, mají silnou tradici, působí i média, která informace k adresátům směřují prostřednictvím elektronické cesty. Je zřejmé, že elektronická média jsou výrazně mladší než tištěná. Pod pojem elektronická média řadíme především rozhlas a televizi. Jejich součástí jsou i média fungující na podkladu internetu, kterým se věnuje 4. kapitola.

„Rozhlas a televize vyrostly z technologií, jež existovaly před nimi – z telefonu, telegrafu, pohyblivé i nehybné fotografie a nahrávání zvuku.“²² Nesmělé pokusy o první rozhlasové vysílání přišly s prvními měsíci 20. století. V roce 1903 se Dánovi Valdemaru Poulsenovi a Američanovi Reginaldu

²⁰ CHALOUPKOVÁ, H. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku. Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 23.

²¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 46/2000 Sb. ze dne 26. 5. 1999.

²² McQUAIL, D., *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2007. s. 39.

Fessendenovi podařil nevídaný kousek, který pro tehdejší technologii znamenal skok kupředu. O tři roky později na Štědrý den zažil rozhlas opravdové zrození. „Fessendův krátký hudební a slovesný program odvysílaný 24. prosince 1906 ze stanice Brant Rock ve státě Massachusetts je považován za zrod rozhlasu jako veřejného média.“²³

Ani čeští nadšenci z řad odborníků z České vysoké školy technické v Praze ale nezustávali oproti světovému pokroku pozadu. „K prvnímu úspěšnému pokusu o vysílání mluveného slova a hudby v roce 1919 byla využita vysílací stanice na pražském Petříně.“²⁴ O rok později bylo rozhodnuto, že radiotelegrafii bude řídit ministerstvo pošt a telegrafů. „Zákon č. 60 o telegrafech z 23. března 1923 stanovil, že provozování radiofonie je výsostným právem státu (státním monopolem). Soukromé společnosti mohly vysílat jen po získání koncese.“²⁵

To také stálo za zrodem společnosti Radiojournal v červnu 1923, která vysílání zahájila ještě před svým oficiálním vznikem.²⁶ Původně soukromá společnost ale začala mít po pár letech finanční problémy, a tak přišel na pomoc stát, který získal v Radiojournalu 51procentní podíl i rozhodující hlas ohledně obsazení vedení či programového vysílání.

První krůčky televize se datují do 30. let, a to na starý kontinent. „V Německu a ve Francii se pro veřejnost pravidelně vysílalo již od roku 1935, za počátek televizního vysílání se však pokládá až datum 2. 1. 1936, kdy britská rozhlasová společnost BBC použila obrazový standard elektronické televize, a také proto, že vysílání bylo ve velké míře určeno nejen pro kolektivní sledování, ale i pro individuální příjemce.“²⁷

V Československu se pokusy o přenos obrazu uskutečnily ve 30. letech pod taktovkou docenta experimentální fyziky Jaroslava Šafránka. Ten objížděl se svým částečně amatérským zařízením republiku a sklízel nevídaný úspěch, veřejné vysílání však bylo zahájeno až o mnoho let později, a to 1. května 1953.

²³ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 2007, s. 181.

²⁴ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a kol, *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, se 177.

²⁵ Tamtéž, s. 178.

²⁶ Pravidelné rozhlasové vysílání v Československu začalo 18. května 1923, kdy ještě neregistrovaný Radiojournal vysílal z dřevěné kůlny z Kbel.

²⁷ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 2007, s. 213.

Původně probíhalo vysílání pod záštitou Československého rozhlasu, Československá televize jako organizace vznikla až v druhé polovině 50. let 20. století. „Na začátku roku 1964 Národní shromáždění schválilo zákon č. 18/1964 Sb., o Československé televizi. Zákon stanovil základní poslání a úkoly televize ve společnosti, vymezil její působnost jako prostředku masové komunikace a její vztahy k veřejným institucím. Ústřední ředitel byl jmenován vládou ČSSR.“²⁸

Je zřejmé, že rozhlas i televize se v rámci společenských a především politických změn stávaly hláskou troubou tehdejších režimů, neboť dosah a oblíbenost jejich vysílání se propagandě v době utužování moci náramně hodily.

Systém médií tak, jak vypadá dnes, se začal etablovat až po roce 1989. Sametová revoluce k nám přinesla politickou a společenskou změnu, která s sebou přinesla i možnost nového právního rámce mediální oblasti.

Po převratu tak postupně došlo k transformaci médií, kterou si můžeme zřetelně demonstrovat právě na osudu rozhlasového a televizního vysílání. „V sektoru vysílacích médií vznikla po vzoru zemí západní Evropy také média veřejné služby, a to odstátněním Československého rozhlasu a Československé televize.“²⁹

Byl zakotven tzv. duální systém, který vedle sebe postavil média veřejné služby a média soukromá. Byly zrušeny předrevoluční kontrolní orgány (Federální úřad pro tisk a informace) a mediální legislativa dostala výrazných změn, a to konkrétně v roce 1991.

Tehdy vznikly tři stěžejní zákony, které zakotvily právě duální systém: zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, zákon č. 483/1991 Sb., o ČT a zákon č. 484/1991 Sb., o ČRo.

Ačkoliv mediální legislativa doznala po roce 1989 převratných změn, televize a rozhlas na rozdíl od tištěných médií zůstala svázána jednou podstatnou skutečností, a to omezením frekvencí, které umožňují vysílání. „Charakteristickým rysem rozhlasu a televize je vysoký stupeň regulace, kontrola a udělování licencí veřejnými institucemi – původně šlo o technickou nezbytnost, později se z toho stala

²⁸ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a kol., *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 300.

²⁹ BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J., *Dějiny českých médií od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2011, s. 368.

směs demokratického rozhodování, státních zájmů, ekonomických výhod a prostých institucionálních zvyklostí.“³⁰

Technické limity omezují počet provozovatelů elektronického vysílání, to znamená, že na zájemce o licenci je pohlíženo daleko bedlivějším okem, než je tomu v případě tisku. „Navzdory tomu, jak blízko mají rozhlas a televize k moci (nebo možná právě proto), prakticky nikde si nevydobyly jako svoje nezadatelné právo takovou svobodu (na rozdíl od tisku), aby mohly vyjadřovat názory a chovat se politicky zcela nezávisle.“³¹

Při udělování licencí se proto dbá na maximální nestrannost a vyváženost. Právní rámec klade na vysílatele daleko přísnější a konkrétnější podmínky, než je tomu u vydavatelů.

2.2.6. Postavení vysílatele

Provozovatele rozhlasového či televizního vysílání označujeme zkráceně jako vysílatele (tento pojem používá například autorský zákon). Tato osoba je ekvivalentem vydavatele oblasti výše zmíněných elektronických médií. Musíme ovšem rozlišovat dva druhy vysílatelů, které se určují na základě použití duálního systému.

Prvním typem jsou vysílatelé veřejnoprávní, kteří jsou zřízeni přímo zákonem (o ČT a o ČRo). Jejich úkolem je provozování veřejné služby. Je třeba si uvědomit, že veřejnoprávnost neznamená podřízenost vysílatele státu. Pro média už je naštěstí taková podřízenost státní moci minulostí.

Veřejnoprávnost a s ní související veřejná služba s sebou nese specifika, která tato média odlišují od soukromoprávních. Činností veřejnoprávních médií se zabývá 5. kapitola, vymezme si ale na tomto místě hodnoty, kterou zákony o ČT a ČRo uvádějí. Jsou jimi především požadavky nestrannosti a vyváženosti. Oba pojmy jsou z právního hlediska vágní. Nicméně ČT i ČRo mají v rámci samoregulace vlastní etické kodexy, které zákonné požadavky dále konkretizují.

Vyváženost je „diskutovaný a složitý pojem, který vychází z toho, že při informování, především ve zpravodajství, má být dán prostor oběma stranám, nebo

³⁰ McQUAIL, D., *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2007. s. 39.

³¹ Tamtéž, s. 39.

několika relevantním skupinám, různým názorům a závažným tématům, důležitým pro společnost.“³²

Na veřejnoprávní média tento hodnotový požadavek klade nelehký úkol, jenž má ale zaručit, že diváci platící koncesionářské poplatky získají skutečně kvalitní zpravodajství.

Druhým typem vysílatelů jsou pak komerční provozovatelé vysílání, kteří fungují na základě soukromoprávních zásad. Od veřejnoprávních vysílatelů se liší především tím, že jim musí být udělena licence, a taky zdrojem svých příjmů. Média veřejné služby totiž finančně fungují především na podkladě koncesionářských poplatků (zákon jim ještě přiznává možnost příjmů z vlastní podnikatelské činnosti). Výše poplatků je stanovena zákonem, konkrétně zákonem č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích.³³

Podle zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání je provozovatelem právnická nebo fyzická osoba, která sestavuje program, určuje způsob organizace rozhlasového a televizního vysílání a má za toto vysílání redakční odpovědnost.

Provozovatelé vysílají programy svobodně a nezávisle, zákon po nich požaduje objektivitu a vyváženost. Výčet povinností, které provozovatelé audiovizuálních médií mají, je velmi detailní.

Předpis v § 32 taxativně vyjmenovává povinnosti provozovatelů, mezi které mimo jiné patří povinnost zajistit, aby vysílané pořady nepropagovaly válku nebo nelíčíly krutá nebo jinak nelidská jednání takovým způsobem, který je jejich zlehčováním, omlouváním nebo schvalováním. Zákon rovněž ukládá provozovatelům povinnost nevysílat mezi šestou hodinou ranní a desátou hodinou večerní programy, které by ohrozily vývoj dětí a mladistvých. Vysílatel musí také dohlédnout na to, aby nebyly bezdůvodně zobrazovány osoby umírající nebo vystavené těžkému tělesnému či duševnímu utrpení.

Vysílatel musí rovněž uvádět označení televizního programu v televizním vysílání, v případě rozhlasu pak musí identifikovat rozhlasový program alespoň jednou za hodinu. Zákon stanoví i povinnost vysílatele vůči osobám sluchově a

³² OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol., *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 2007, s. 237.

³³ Koncesionářský poplatek se odvádí každý měsíc. Zákon stanoví, jaké osoby jsou od jeho placení osvobozeny. Jedná se např. o školy či osoby slepé nebo hluché.

zrakově postiženým. Povinností vysílatele je také odvádět poplatek z vysílání reklamy.

2.3. Vliv a funkce médií

Pokud se bavíme o masových médiích, tedy o těch, která jsou předmětem této práce, musíme si uvědomit, jakým vlivem disponují na své publikum. „Jejich podstatným rysem je skutečnost, že nepodporují vysílání a přijímání sdělení na obou stranách, nýbrž svou podstatou staví jednoho účastníka do role vysílatele (podavatele) a druhého do role příjemce.“³⁴ Důsledkem činnosti médií proto je nezanedbatelný vliv na masy anonymních diváků, čtenářů a posluchačů. Médiím například bývá pravidelně připisována až mýtická moc nad volebním chováním obyvatel.

Příkladem je ústavní stížnost na senátní volby v roce 2004. Tu podal jeden z kandidátů, který nepostoupil do druhého kola voleb. Stěžovatel se domáhal neplatnosti volby z toho důvodu, že jeho hlavní oponent využil v údajně nečestné volební kampani místního tisku (obecního zpravodaje) a zveřejnil o něm nepravdivé údaje, které ho pak podle jeho názoru připravily o voliče.³⁵

Vlivu hromadných sdělovacích prostředků na adresáty využívá i právo. Stačí se podívat na zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, který v § 23 uvádí jako jeden z druhů trestů uveřejnění rozsudku, který „spočívá v tom, že odsouzená právnická osoba nechá na své náklady pravomocný odsuzující rozsudek nebo jeho vymezené části uveřejnit v soudem určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku.“

Média tak často bývají označována za další moc ve státě, což nepopírají ani odborníci. „Není asi třeba se příliš přesvědčovat, že skutečná moc médií je

³⁴ JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007. s. 21.

³⁵ Ústavní soud v odůvodnění nálezu Pl.ÚS 73/04 uvedl, že „není sporu o tom, že tiskoviny, vydávané jako obecní zpravodaje, tím, že jsou v rukou veřejné moci, musí zachovávat korektnost a neutralitu,“ přesto však nedal zapravdu stěžovateli, který tvrdil, že nečestné chování protikandidáta ovlivnilo voliče natolik, že stěžovateli nedali hlas. Ústavní soud v tomto případě rozhodl, že „nebyla prokázána ani objektivní ani potenciální příčinná souvislost mezi obsahem uvedených tiskovin a jejich rozšířením mezi voliči a zvolením J. N.“ (stěžovatelův protikandidát).

obrovská; miliony lidí vycházejí daleko víc z toho, co četli v novinách a viděli v televizi, než z toho, co klasické tři státní moci skutečně učinily.“³⁶

Média je ovšem třeba vnímat i na druhé straně barikády. Tedy nejen jako šířitele informací a stanovisek, nýbrž také jako laický dozor nad výkonem státní moci. Takový způsob činnosti médií je vyjádřen v dnes už tradiční frázi, která říká, že média jsou hlídacím psem demokracie.

Zářným příkladem činnosti médií, která pracovala až s detektivní přesností, je aféra Watergate z roku 1972. Její zveřejnění měli na svědomí novináři z amerického deníku Washington Post. Odhalení žurnalistů nakonec stálo křeslo tehdejšího prezidenta Richarda Nixona.

„Média jsou hlavním (a někdy jediným) zdrojem poznatků o politice a politicích, kteří se ucházejí o přízeň či toleranci veřejnosti (ve volbách i v období mezi volbami).“³⁷

Média tedy nedisponují pouze informační a zábavní funkcí, ale komentují, nastolují témata³⁸, tvoří hodnoty, ale zároveň mohou být i prostředkem uchvácení moci. Těžko můžeme hledat ideální funkci médií. Žurnalistika a veškeré zprostředkování informací čtenářům, posluchačům a divákům je (zatím) stále konáním lidským, od kterého nelze očekávat dokonalost i přes veškerou právní regulaci.

2.3.1. Historický exkurz

Čtenáři a vydavatelé velmi brzo po zavedení pravidelného tisku novin poznali, že jejich úkolem není pouze shromažďovat zprávy. Ukázalo se, že články, které noviny vydaly, jsou často příčinou událostí budoucích. Funkce tištěných médií (jako těch nejstarších) se ukázala být širší, než si kdo mohl do té doby představit.

Prvotní informační úkol přerůstal ve funkci zábavnou, která vydavatelům získávala nenáročné čtenáře, kteří nežijí jen z pravidelného přísunu informací.

³⁶ CEPL, V., Nad rozkrádáním státu III. In: *Blog.aktuálně.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/vojtech-cepl.php?itemid=17723>.

³⁷ JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007, s. 186.

³⁸ Nastolování témat neboli agenda setting znamená, že média mají vliv na smýšlení adresátů prostřednictvím toho, jaká témata zařazují např. do zpravodajství a v jakém pořadí je mezi ostatní informace zařazují. Média tak v podstatě sestavují žebříček významnosti událostí, který pak snadno čtenáři, diváci a posluchači přebírají. Pojem pochází z roku 1972, kdy jej použili ve své studii Maxwell McCombs a Donald Shaw.

Čtenářská obec se začala rozrůstat. Oficiální tisky se proto již ve svých počátcích staly nástrojem vlád a státních autorit. Tento model úspěšně funguje dodnes. „V totalitních státech se médiím přisuzuje prvořadý úkol být ukazatelem správnosti názorů, což je funkce, která by měla být doplňována povrchní zábavou.“³⁹

Nepopíratelnou roli hrála média v období politických změn. Ať už se jednalo o propagandu vládnoucí totalitní moci, či naopak o události, které vedly k jejímu svržení. Mediální formáty svými vlastnostmi, jako je rychlost a přístupnost širokému okruhu adresátů, utvářely veřejné mínění.

„Politici a sociální reformátoři spatřovali v médiích jako celku pozitivní potenciál a média sama sebe pro změnu vnímala jako instituci, která přispívá k pokroku šířením informací a myšlenek, odhalováním korupce v politickém životě a poskytováním spousty neškodné zábavy obyčejným lidem.“⁴⁰

Historickým příkladem je Martin Luther, který uveřejnil teze kritizující tehdejší církevní praxi. „Lutherovi přátelé teze předali tiskaři, teze byly přeloženy a vytištěny a prodávaly se jako leták. Tento leták byl popudem reformace.“⁴¹

Kromě společenských změn však média vždy dokázala vyvolat i paniku a chaos ve veřejnosti. Nejznámější případ se váže k říjnu 1939, kdy americká stanice CBS odvysílala rozhlasovou hru na motivy Války světů od H. G. Wellse. Stanice sice upozornila, že se jedná o rozhlasovou hru, ale rozhodla se, že jejím úvodem přeruší své řádné vysílání. Hra tedy začala jako mimořádné přerušení vysílání a podle románu pojednávala o invazi mimozemšťanů na Zemi, kterou vesmírné bytosti postupně ničí. „Podle odhadů poslouchalo v danou chvíli vysílání zhruba šest milionů posluchačů, z nichž asi milion skutečně propadl panice. Mnozí opustili své domovy, aby se zachránili před nelítostnými nájezdníky, a prchali z měst. Výsledkem byly četné dopravní zácpy, škody na majetku a údajně i dvě úmrtí vyvolaná selháním srdce.“⁴²

Uvedené příklady dokazují, že moc médií je obrovská, a to jak v pozitivním, tak v negativním smyslu. Cesta médií k současné podobě, díky které mohou nejen působit na veřejné mínění, ale sloužit i jako významný a objektivní informátor, byla

³⁹ KUNCZIK, M., *Základy masové komunikace*. Praha: Karolinum, 1995, s. 33.

⁴⁰ McQUAIL, D. Úvod do teorie masové komunikace. Praha: Portál, 2007, s. 57.

⁴¹ PROKOP, D., *Boj o média*. Praha: Karolinum, 2005, s. 77.

⁴² JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007. s. 159.

během jejich vývoje složitá. I dnes je těžké určit hranice, kdy ještě média plní svou funkci a kdy už vystupují ze své role nad rámec právního řádu.

2.4. Ústavněprávní dimenze mediálního práva

Ústavní právo, jak jej reflektují ustanovení ústavního pořádku, je základem a platformou pro celý právní rámec. Nejinak je tomu i v oblasti mediálních předpisů, které nemůžou být v rozporu s tím, co říká Ústava, respektive Listina základních práv a svobod, jako normy nejvyšší právní síly.

Pokud se bavíme o základních a nezadatelných právech, která přímo souvisí s oblastí mediální, musíme nahlédnout od druhého oddílu Listiny základních práv a svobody, jenž podává výčet politických práv.

V pěti odstavcích čl. 17 je zaručena svoboda projevu a právo na informace, právo každého na vyjádření svých názorů slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo právo jiným způsobem svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu.

Jak uvádí odst. 4, tato práva „lze omezit zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti.“

Závěrečný odst. 5 potom stanoví, že „státní orgány a orgány územní samosprávy jsou povinny přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti.“ Zakotvuje tak právo na svobodný přístup k informacím, které je provedeno zákonem č. 106/1999 Sb.

Ačkoliv výše zmíněný předpis budou používat především žurnalisté v rámci své práce, jak uvádí Bartoň, zaměstnanci médií žádných privilegií v této oblasti nepožívají, neboť osobní působnost zákona o svobodném přístupu k informacím se vztahuje na všechny fyzické a právnické osoby bez rozdílu profese.⁴³

Svoboda projevu je právem ústavním a absolutním, tedy svědčí všem, nicméně pro mediální právo má zvláštní význam, neboť právo svobodně se vyjádřit je podstatou existence médií. Přesnější vymezení pro oblast mediální má pak toto právo v pojmu svoboda tisku.

⁴³ BARTOŇ, M., *Svoboda projevu a její meze v právu České republiky*. Praha: Linde, 2002, s. 222.

„Myšlenka svobody tisku se objevuje až v okamžiku, kdy Gutenberg vynalezl knihtisk. Naproti tomu svoboda projevu je již záležitostí řecké demokracie a římské republiky.“⁴⁴

Ačkoliv celý ústavní pořádek je samozřejmě pro tvorbu a aplikaci mediální legislativy existenčně důležitý, svoboda projevu je institutem, který si zaslouží zvýšenou pozornost.

2.4.1. Svoboda projevu

Svoboda projevu, možnost vyjadřovat a publikovat své myšlenky, je denním chlebem každého novináře, ať už pracuje v tištěných nebo elektronických médiích.

„Míra tiskové svobody i z hlediska historického patří mezi kritéria, jimiž lze poměřovat stupeň demokracie v dané společnosti a míru její svobody. To pak platí zvýšenou měrou pro společnosti a státy, které prošly obdobím totality, obdobím nesvobody, kde svoboda projevu byla omezena a pokus o její uplatnění považován za trestný čin.“⁴⁵

Význam svobody projevu dokládá i zakotvení tohoto práva v řadě mezinárodních dokumentů jako jsou Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod či Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.

Jak uvádí McQuail „na základě své hlavní činnosti, kterou vykonávají ve jménu příslušníků společnosti, jsou média jako ekonomické, politické a kulturní veličiny obdařena vysokým stupněm svobody.“⁴⁶ Novináři ale už od počátku své profese šířili i myšlenky, které nebyly po chuti vládnoucí moci. Často se tak dostávala práce žurnalistů do střetu s politickými zájmy. Vlády si pak zjednávaly pořádek pomocí restriktivních opatření, která ignorovala tehdy ještě nedefinované právo na svobodu projevu.

„Teprve s počátkem knihtisku se rovněž objevuje úsilí o jeho regulaci. Hlavním nástrojem regulace se stala cenzura, tedy institucionalizovaná, mocensky garantovaná kontrola zveřejňovaných obsahů.“⁴⁷

⁴⁴ JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál, 2007, s. 63.

⁴⁵ MALÝ, K. Tiskový zákon – konec staré a počátek nové právní úpravy vydávání periodického tisku? In SOKOL, T., *Tisk a právo*. Brno: Orac, 2001, s. 5.

⁴⁶ McQUAIL, D., *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál, 2007, s. 32.

⁴⁷ JIRÁK, J., KÖPPOVÁ, B., *Média a společnost*. Praha: Portál: 2007, s. 63.

Už čtyřicet let po vynálezu knihtisku vznikl ve Frankfurtu nad Mohanem první cenzurní úřad. Násilný zásah státní moci do obsahu však nebyl jen záležitostí dob dávno minulých. V době komunismu u nás existovala řada institucí, které dohlížely na „vhodnost“ obsahů tehdejších médií. Šlo například o Hlavní správu tiskového dozoru či později o Český úřad pro tisk a informace. Cenzura tak zmizela z naší společnosti až po roce 1989.

V současnosti je zákaz cenzurního zásahu zakotven přímo v ústavním pořádku, a to v čl. 17 odst. 3, který jednoduše stanoví, že „cenzura je nepřípustná.“

Pokud se zabýváme svobodou projevu či pro účely této práce konkrétnější svobodou tisku, musíme zmínit i hranice takového práva, jejíž určení je v oblasti mediální zvláště složitým problémem.

„Svoboda projevu není svobodou neomezenou. Většina práv a svobod podléhá určitým omezením, neboť jejich realizace může v konkrétních případech ohrozit jiná práva, svobody či zájmy.“⁴⁸

U novinářů, kteří se se svobodou projevu setkávají denně, je pak důležité rozlišit, kdy předávají společnosti ještě informace ve veřejném zájmu, a kdy už zasahují do práv druhých, a tedy překračují meze svobody projevu.

V judikatuře se řeší především kritika médií na adresu osob, které jsou veřejně činné. Praxe je toho názoru, že osoba veřejně činná (ať už jde o politika, či umělce) se z vlastní vůle pohybuje na veřejnosti ve větší míře než jiné osoby, a proto musí snést také větší zájem médií o svůj život, potažmo soukromí.

V roce 2000 vyšel v Lidových novinách článek hudebního kritika Jana Rejžka. Ten v textu uvedl, že úspěchy zpěvačky Heleny Vondráčkové pocházejí z kontaktů s hudební mafií z dob totality, kdy byla Vondráčková podle Rejžka prosazována komunistickou mocí ve sdělovacích prostředcích. Zpěvačka se několikrát proti tvrzení ohradila a věc se dostala až k obecným soudům. Vrchní soud rozhodl, že Rejžek se za svůj výrok musí Vondráčkové omluvit. Nicméně v roce 2003 zrušil Ústavní soud svým nálezem předešlé rozsudky a uvedl, že „Ústavní soud nemohl nevzít v úvahu, že vedlejší účastnice, jako zpěvačka populární hudby, je osobou veřejně známou, která musí snést větší rozsah kritiky než občané veřejně nevystupující; navíc má sama dostatek možností, jak mediálně prezentovat svůj nesouhlas s názory stěžovatele. Je na čtenářích, a nikoliv na soudech, aby sami

⁴⁸ BARTOŇ, M., *Svoboda projevu a její meze v právu České republiky*. Praha: Linde, 2002, s. 28.

posoudili, zda je či není stěžovatelovo hodnocení stavu české populární hudby rozumné a přesvědčivé.⁴⁹

Tento případ se stal vodítkem pro další situace, když ústavní soudci konstatovali, že „že osoby veřejně činné, tedy politici, veřejní činitelé, mediální hvězdy aj., musí akceptovat větší míru veřejné kritiky než jiní občané.“⁵⁰

2.4.2. Ochrana zdroje

Svoboda projevu je právem každého bez rozdílu, pracovníci médií nejsou tedy chráněnou skupinou, které by snad v této oblasti právo přiznávalo víc. Nicméně v rámci novinářského povolání se setkáváme s institutem, který se nazývá ochrana zdroje a bez něhož by večerní zpravodajství ani aktuální noviny nevypadaly tak, jak je známe.

„Ochrana redakčního tajemství je nejen praktickou podmínkou pro novinářskou práci, ale je i nezbytným předpokladem pro zajištění jednoho z úkolů médií v demokratické společnosti, kterým je za pomoci metod investigativní žurnalistiky objasňovat věci, které ve veřejném zájmu nesmí zůstat utajeny.“⁵¹

Tiskový zákon v § 16 uvádí, že „fyzická osoba nebo právnická osoba, která se podílela na získávání nebo zpracování informací pro uveřejnění nebo uveřejněných v periodickém tisku, má právo odepřít soudu, jinému státnímu orgánu nebo orgánu veřejné správy poskytnutí informace o původu či obsahu těchto informací.“ Taková osoba také může „odepřít předložení nebo vydání věcí, z nichž by mohl být zjištěn původ či obsah těchto informací.“

Úpravu ochrany zdroje informací najdeme i v mutaci pro elektronická média, a to v § 41 zákona č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Ochrana zdroje není nekonečná, podle § 16 odst. 3 se nemůže novinář odvolávat na ochranu zdroje, pokud by to znamenalo, že se mlčením dopustí trestných činů nadřezování, nepřekažení trestného činu či neoznámení trestného činu.

Jak připomíná Herczeg, právo žurnalisty odtajnit svůj zdroj není absolutní. „Novinář tedy nemůže odmítnout výpověď jako celek. Může však za splnění

⁴⁹ Nález Ústavního soudu ČR I. ÚS 367/03 ze dne 15. 3. 2005.

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ HERCZEG, J. K právu novinářů nezveřejňovat své informační zdroje. *Právní rozhledy*. 2011, č. 11, s. 343. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

podmínek § 16 odst. 1 tiskového zákona odepřít výpověď o původu a obsahu zveřejněné informace.“⁵²

Ochrana novinářského zdroje je skloňovaným tématem i na poli mezinárodního práva. Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku v případě Goodwin proti Spojenému království judikoval, že „ochrana novinářských zdrojů je jedna ze základních podmínek svobody tisku. Absence takové ochrany by mohla zdroje odradit, aby pomáhaly tisku při informování veřejnosti o záležitostech veřejného zájmu.“⁵³

O několik let později se k významu ochrany zdroje vyjádřil rozsáhle i český Ústavní soud, když rozhodoval ve věci uložení pokuty ve výši 40 tisíc korun za to, že žurnalista neodtajnil svůj zdroj. Ústavní soud uvedl, že „prozradí-li novinář svůj zdroj – přes slib, že tak neučiní – ohrožuje tím vlastní novinářskou práci zejména v oblasti tzv. investigativní žurnalistiky, jež je při seriózním přístupu novináře společensky cenná a přínosná.“⁵⁴

Poskytnutí možnosti utajit zdroj informace českým právním řádem zůstává otázkou rozporuplnou. Jak připomíná Bartoň, v českém prostředí chybí legální definice novináře, což může vést k tomu, že na utajení zdroje se může odvolat v podstatě kdokoli.⁵⁵

Předpisy mohou těžko vytyčit mantinely takového utajení, proto je na místě bedlivě sledovat judikaturu, která má v této mnohdy kontroverzní oblasti rozhodující význam. Nejedná se o jednoduché případy, neboť soudům přísluší nelehký úkol, kdy musí poměřit význam veřejného zájmu se zájmem na výkonu spravedlnosti.

⁵² HERCZEG, J., *Meze svobody projevu*. Praha: Orac, 2004, s. 36.

⁵³ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 23. 3. 1996, sp. zn. 17488/90.

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ČR I. ÚS 394/04 ze dne 27. 9. 2005.

⁵⁵ BARTOŇ, *Svoboda projevu a její meze v právu České republiky*. Praha: Linde, 2002, s. 234.

3. Mediální právo jako součást práva soukromého

„Neboť netřeba snad ještě opakovati, že svoboda tisku, nejhlavnější a nejprvnější jest základ svobod a práva, poněvadž jenom skrze svobodu tisku možno jest srozumění buď všech, neb alespoň velké části občanů k hájení svých práv.“

Karel Havlíček Borovský.

3.1. Zařazení mediálního práva do českého právního systému

Mediální právo se vyvíjelo tak, jak se vyvíjela technika, která provázela existenci hromadných sdělovacích prostředků a později dalších médií ve všech jejich podobách. Jde tedy o velmi mladou oblast práva, která zatím není příliš etablovaným právním odvětvím, a najít její místo v systému českého právního řádu není snadné.

Úvahy o zařazení mediálního práva do právního systému jsou věcí právní nauky. Z hlediska této práce má však specifikace mediálního práva v poměru s ostatními právními odvětvími zcela praktický význam, a to především co do právních následků.

Příkladem je příslušnost úřadů a soudů. V rámci mediálního práva může na jedné straně dojít k řešení sporů, které rozhodují soudy kompetenčně příslušné k občanskoprávnímu řízení. Příklady takových rozhodnutí si uvedeme v této kapitole, jde zejména o spory týkající se ochrany osobnosti.

Na druhé straně ale mohou v rámci mediálního práva nastat případy, k jejichž řešení jsou příslušné soudy správní. Nejpatrnější je to u licenčního řízení, které probíhá u Rady pro rozhlasové a televizní vysílání. Jedná se o druh správního řízení a my se jím budeme podrobně zabývat v 5. kapitole.

Zařazení mladého právního odvětví do systému přináší také odpovědi na klíčové otázky mediálního práva při určování hranic veřejnoprávní regulace fungování médií, nebo při hledání odpovědi na kardinální otázku, zda jsou média veřejnoprávní institucí nebo průmyslovým odvětvím. Příklad s příslušností soudů nám napověděl, že místo mediálního práva v právním řádu není jednoznačné.

Tradičně je právo rozlišeno na právo soukromé a veřejné prostřednictvím mnoha teorií. Nejčastěji se však uchyluje k rozlišení stěžejních platforem pomocí tří teorií: zájmové, mocenské a organické.

Zájmová teorie pochází z dob starověkého Říma. Jejím autorem je právník Ulpianus, který druh práva rozlišoval podle toho, o čí zájem jde. Tato myšlenka říká, že jde-li o zájmy veřejné, aplikuje se právo veřejné, naopak jde-li o zájmy soukromé, použije se právo soukromé.

Podle mocenské teorie „je pro veřejnoprávní vztahy typické, že je jeden účastník dalšímu nebo dalším nadřazen, zatímco v oblasti práva soukromého, vyznačujícího se rovností subjektů, není nic podobného samozřejmě vůbec myslitelné.“⁵⁶

Předchozí dvě teorie se dnes už nepoužívají, neboť je překonala teorie organická. „Podle jedné z jejích modifikací, tzv. materiální organické teorie, je veřejným právem souhrn norem, v nichž aspoň jeden subjekt právního vztahu je nositelem veřejné moci.“⁵⁷

Teoretické koncepce, které rozlišují obecně právo na soukromé a veřejné, skýtají v případě toho mediálního nemalá úskalí. Jak jsme si uvedli, první rozdělení bylo vytvořeno už právní naukou opírající se o Ulpiana a o starší poznatky, zatímco mediální právo samo je výdobytkem novodobých právních systémů a ve své materiální části se o antiku prostě příliš opírat nemůže.

Ve své podstatě nesplňuje právo médií kritéria ani veřejnoprávní, ani soukromoprávní. Jak ale uvádí V. Knapp, „existují však i právní odvětví smíšená, resp. komplexní, která v sobě zahrnují prvky různých právních odvětví základních a která mohou být vytvářena ad hoc, jako je např. právo životního prostředí, právo dopravní, právo zdravotnické.“⁵⁸ Takovým případem je i mediální právo, které odpovídá Gierkeho myšlence tzv. třetího práva, jenž dopadá na všechny mezní obory.

Když se podíváme do české právní historie, zjistíme, že už před druhou světovou válkou se objevily snahy československých právníků o definování norem, které regulují činnost médií. Samozřejmě o televizi tehdy ještě nemohla být řeč, rozhlas v tu dobu rozpoutal komunikační revoluci, na kterou ještě zákonodárci nestačili reagovat, proto se tehdejší legislativa věnovala pouze regulaci tisku. Vznikl tak pojem tiskové právo, předek dnešního mediálního práva.

⁵⁶ FIALA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 29.

⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁸ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 69.

„Pod tiskovým právem vyrozumíváme souhrn zvláštních právních norem, jimiž se reguluje projev myšlenek tiskem. Tiskové právo je tedy zvláštním právem pro jeden ze způsobů projevů myšlenek.“⁵⁹ Tak definoval ve 30. letech 20. století pojem tiskového práva J. Hrabánek a přidal také důvody k jeho vzniku.

„Vzhledem k důvodům skládá se tiskové právo z ustanovení, která mají tisk chránit před nevítanými zásahy výkonné (policejní) moci, a z ustanovení, jež mají zabránit zneužívání tisku k útokům na práva a svobody občanstva.“⁶⁰ Československý právník dokonce rozlišoval tiskové právo správní či tiskové právo trestní.

Podíváme-li se, co všechno dnes právo médií upravuje, zjistíme, že jde o širokou škálu vztahů. Jeho předpisy zaštiťují činnost při vydávání a provozování tištěných a elektronických médií, povinnosti vydavatelů a vysílatelů i ochranu osobnosti, případně záležitosti autorského práva.

Rovněž subjekty mediálního práva pocházejí jak z oblasti veřejnoprávní, tak z oblasti soukromoprávní. Stojí vedle sebe adresáti médií v podobě publika, stát jako správce licencí a provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání. Právě u nich je paradox mediálního práva nejzřetelnější. Na jedné straně normy mediálního práva regulují soukromoprávní provozovatele televizního vysílání, na druhé pak veřejnoprávní provozovatele, kteří se „blíží kategorii veřejného ústavu.“⁶¹

Prosté roztřídění jednotlivých právních poměrů mediálního práva s sebou nese i nebezpečí zdůraznění většího významu např. práva veřejného jen proto, že v legislativě je norem takového druhu více.

„Dvacet let po sametové revoluci zůstává mediální právo v České republice, na rozdíl od některých jiných zemí, poněkud málo rozvinuté. Navíc se české „mediální právo“ doposud nevyvinulo v samostatné odvětví práva.“⁶²

Roztřídění jednotlivých právních poměrů v mediálním právu má svůj důvod bez ohledu na to, že jeho základ spatřujeme v soukromém právu. Mediální právo by nemělo doplatit na myšlenku partikulace soukromého práva, jeho instituty si zaslouží samostatnou pozornost a neměly by být posuzovány v rámci jediného uměle vytvořeného právního odvětví. I s jeho průnikem do práv osobnostních a

⁵⁹ HRABÁNEK, J., *Soustava československého práva tiskového*, Praha: Orbis, 1934, s. 31.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*, Praha: Leges, 2010, s. 88.

⁶² DIBLÍK J. a VEIT, F., *Mediální právo a práva k nehmotným statkům v České republice*, Praha: Linde, 2012, s. 17.

do práva autorského tak nepovažujeme právo médií za zvláštní odvětví oddělené od práva občanského a už vůbec se nepřikláníme k myšlence, že by mělo jít o samostatné právní odvětví.

3.2. Ochrana osobnosti ve vztahu k médiím

Jedním z pilířů občanského práva je ochrana osobnosti, jejímž smyslem je „umožnit každému člověku nerušeně žít tak, jak pokládá za vhodné z hlediska vlastního vývinu a zrání svého ducha s cílem rozvoje ve svobodných společenských poměrech soukromých.“⁶³

Rozlišujeme všeobecná osobnostní práva, která jsou spjata s každou osobou a uzamykají v sobě dílčí osobnostní práva, a zvláštní osobnostní práva, která „vznikají až v důsledku projevu určité tvůrčí duševní schopnosti fyzické osoby“⁶⁴ a jsou spojena s činností vynálezců či výkonných umělců. Zvláštní osobnostní práva reflektuje především autorské právo, zatímco všeobecná osobnostní práva jsou už sama o sobě podstatou práva občanského a mimo jiné významně provázejí chování subjektů mediálního práva.

Nejčastějšími narušiteli osobnostní sféry v oblasti všeobecných osobnostních práv jsou v dnešní době právě média, která velmi často překračují nejen meze etiky, ale i meze zákonné.

Účel právní regulace médií, především pak hromadných sdělovacích prostředků, je dvojitý. V první řadě jim legislativa zaručuje nezávislost v podobě svobody projevu a stanoví mantinely pro zásahy veřejné moci do činnosti médií.

Druhým úkolem právních předpisů je ale také chránit práva druhých, která mohou být dotčena kroky vydavatelů a vysílatelů. Ve výsledku tak proti sobě stojí svoboda projevu a nedotknutelnost soukromí, tedy dvě ústavně zaručená práva, která vymezuje Listina.

„Tím, že právo vymezuje prostor svobody, současně ho garantuje. V soudobé společnosti je úkolem moci stojící za právem chránit svobodu každého. Nebudou-li jasné hranice svobody, nebude svoboda žádná.“⁶⁵

⁶³ TELEČ, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. *Právní rozhledy*, 2007, č. 1. s. 1. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

⁶⁴ KNAP, K. et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004, s. 17.

⁶⁵ GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s. 259.

Pro potřeby naší práce je neopomenutelný čl. 10 Listiny, jenž zaručuje zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jména. V druhém odstavci pak stanoví, že „každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“ Ústavní pořádek je sice pramenem nejzákladnějším, ochrana osobnosti je ale upravena i v řadě dalších předpisů nižší právní síly.

Předně se jí zabývá občanský zákoník, který ochraně osobní integrity věnuje celou hlavu druhou, jedná se o § 11–16 OZ. V § 11 OZ stanoví, že „fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.“ Jde o pozitivní generální klauzuli ochrany osobnosti, která všeobecné právo definuje jako právo jednotné, jeho součástí jsou pak ještě dílčí práva. Jejich výčet je demonstrativní a může být dále rozšiřován.⁶⁶

Další paragraf je z hlediska mediálního práva významný, protože upravuje nakládání s nehmotnými statky, jako jsou písemnosti osobní povahy, zvukové a obrazové záznamy či podobizny. Jejich použití či pořízení je možné pouze se svolením fyzické osoby, ke které statky patří. V tomto případě však existují výjimky v podobě tzv. zákonných licencí, kdy lze výše zmíněné nehmotné statky použít například právě pro potřeby hromadných sdělovacích prostředků. O zákonných licencích pojednává jedna z následujících podkapitol.

Závěr ochrany osobnosti v rámci občanského zákoníku je věnován právu na přiměřené zadostiučinění a nemajetkovou újmu v případě neoprávněného zásahu do osobnostních práv.

Vedle občanského zákoníku se ochranou osobnosti zabývá i nám už dobře známý tiskový zákon č. 46/2000 Sb., a to v § 10 a 11. Ustanovení zakotvují právo na odpověď a dodatečné sdělení. Právo na odpověď má v případě uveřejnění skutkového tvrzení v periodickém tisku osoba, jejíž čest, jméno, důstojnost či soukromí bylo otištěným tvrzením dotčeno. Dodatečné sdělení se pak pojí s právem osoby na uveřejnění konečného rozhodnutí ve věci, o které média informovala ještě v době nepravomocného rozhodnutí. Stejnou obranu jako tiskový

⁶⁶ TELEČ, I., SIGMUNDOVÁ, M. Přehled některých právních a etických otázek ochrany osobnosti, *Soudní rozhledy* 3/2003, s. 73. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

zákon nabízí i předpis č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Ochranu osobnosti reflektuje také české právo trestní. Jeho základem je presumpce nevin, tedy pravidlo, podle kterého se na obviněného (obžalovaného) hledí jako na nevinného, dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem prokázána jeho vina. Stejným princip by měla během průběhu řízení ctít i média.

Trestní řád stanoví, že trestní věci před soudem se projednávají veřejně, to znamená, že přístup na jednání mají i novináři. Veřejnost může být z líčení vyloučena jen, „jestliže by veřejné projednání věci ohrozilo utajované informace chráněné zvláštním zákonem, mravnost nebo nerušený průběh jednání, anebo bezpečnost nebo jiný důležitý zájem svědků.“⁶⁷ Speciální ochrana osobnosti je pak v trestním řízení poskytována mladistvým. Zákon č. 218/2003 Sb. stanoví, že publikování informací během řízení, které by vedly k rozpoznání totožnosti mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích, je zakázáno. Stejně tak i rozsudek smí být uveden beze jména mladistvého.

Vedle těchto stěžejních předpisů samozřejmě osobní integritu chrání i mezinárodní právní rámec, např. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech či Úmluva o ochraně lidských práv a svobod, jež je základem pro rozhodování Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku.

3.2.1. Ochrana jména a dobré pověsti právnické osoby

Jak je zřejmé z předchozích řádků, občanský zákoník poskytuje fyzické osobě souhrnnou ochranu osobnosti. Nezapomíná ani na osoby právnické, kterým však z jejich povahy nemůže poskytnout tak komplexní ochranu, jako je tomu u osob fyzických. Zatímco v jejich případě ochrana osobnosti zahrnuje dílčí práva, v případě právnických osob upravuje § 19b OZ právo na ochranu jména a dobré pověsti.

V případě možných zásahů do osobních statků právnické osoby ze strany médií je častější případ porušení dobré pověsti. „Dobrá pověst (reputace, goodwill) právnické osoby představuje bonitu, kterou tato osoba získala v očích veřejnosti při

⁶⁷ § 200 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.

činnosti, kterou se zabývá (může jít například o dobrou pověst jejích výrobků na trhu nebo dobrou pověst u jejích partnerů z hlediska plnění závazků apod.).“⁶⁸

Pokud ze strany (nejen) médií k poškození dobré pověsti dojde, soud především zkoumá intenzitu takového zásahu, respektive jeho vliv na společnost a následně na postavení právnické osoby. Důležitým hlediskem je ale v tomto případě také ona dobrá pověst, tedy vůbec zkoumání její existence.

Nejvyšší soud v této věci judikoval, že „v souladu s obecně uznávanou presumpcí poctivosti jednání subjektů práva se předpokládá, že právnická osoba má dobrou pověst do té doby, dokud není proveden úspěšně důkaz opaku.“⁶⁹

Je zřejmé, že právo nemůže stanovit ekvivalentní ochranu osobnosti jak pro fyzické, tak pro právnické osoby. Člověk jako fyzická osoba a zájem na výkonu práv jedince hraje v právním řádu stěžejní roli. A ačkoliv uměle vytvořené osoby mají v právním řádu pevné místo, neoplývají vlastnostmi, které jsou fyzickým osobám vlastní. Proto i v případě posuzování zásahů do osobnostních práv právnických osob postupuje soud poněkud odlišně. „Při zásahu do dobrého jména právnické osoby musí dojít ke škodlivému následku. Nestačí tedy jako u ochrany osobnosti pouhé ohrožení.“⁷⁰

3.2.2. Zákonné licence

Každý bez rozdílu má právo bránit se zásahu do osobnostních práv. Nicméně zákon připouští možnosti, kdy může k omezení práv jedince dojít, aniž by šlo o neoprávněný zásah. Řadu takových oprávněných zásahů stanoví předpisy jiných právních disciplín, jako je například trestní právo poskytující možnost nutné obrany či krajní nouze.

Pro naši práci je však stěžejní oblast práva občanského, kde k zásahu do osobnostních práv může dojít v případě, že je k tomu uděleno svolení dotčené osoby. „Souhlas fyzické osoby je kdykoliv odvolatelný, byť by se tato osoba pozdějšího odvolání svého souhlasu předem zřekla. Nikdo se totiž nemůže platně vzdát předem svých práv.“⁷¹ Projev souhlasu musí samozřejmě splňovat i obecné

⁶⁸ DOLEŽÍLEK, J. Právo na odpověď a dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. *Právní rozhledy* 10/2000, s. 430. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 30 Cdo 149/2010 ze dne 6.9.2011.

⁷⁰ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. s. 219

⁷¹ TELEČ, I., SIGMUNDOVÁ, M. Přehled některých právních a etických otázek ochrany osobnosti. *Soudní rozhledy* 3/2003, s. 73. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

náležitosti běžné pro platnost úkonu – tedy musí jít o dobrovolný, vážný, určitý a srozumitelný projev vůle a osoba musí mít k takovému právnímu úkonu způsobilost.

Občanský zákoník nicméně poskytuje možnost do osobnostních práv zasáhnout i bez svolení dotčené osoby, k čemuž slouží institut tzv. zákonných licencí, které v rámci občanského zákoníku rozlišujeme na několik typů: úřední licence na základě zákona, licence vědecká a umělecká a licence zpravodajská.

V § 12 odst. 2 dovoluje OZ bez svolení dotčené osoby použití písemností osobní povahy, podobizen, obrazových snímků nebo obrazových a zvukových záznamů v případě, kdy je to zapotřebí k účelům úředním na základě zákona.

„Zákonná licence stanovená pro úřední účely je jednak širší, než jsou licence druhé skupiny, neboť se na rozdíl od nich vztahuje i na písemnosti osobní povahy, jednak užší, neboť její použití k úředním účelům přichází v úvahu pouze na základě zákona; není tedy možné jejich použití k jakýmkoliv úředním účelům.“⁷² Písemnostmi osobní povahy se pak rozumí různé deníkové zápisy či korespondence, které nejsou směřovány veřejnosti.

Dalším typem je licence vědecká a umělecká, která zahrnuje použití podobizen, obrazových snímků a obrazových a zvukových záznamů bez svolení fyzické osoby. Tento typ slouží k provozování a uchovávání hodnot umělecké a vědecké tvorby.

Závěrečným typem je licence zpravodajská, někdy také nazývaná reportážní, která je určena pro tiskové, rozhlasové, filmové a televizní zpravodajství. Jak podotýká Knap, bez použití zpravodajské licence by v podstatě vůbec nebylo možné zpracovat nějaké zpravodajství.⁷³ Těžko se bude reportér či kameraman ptát každé osoby na ilustračním záběru, zda souhlasí s jeho použitím ve večerních zprávách.

Nicméně možností reportážní licence nelze zneužívat. Stejně jako v případě ostatních zásahů do všeobecných osobnostních práv musí být i použití zpravodajské licence „pouze takový zásah, který ke všem okolnostem a povaze konkrétního případu tvoří přiměřený (odpovídající) prostředek k dosažení sledovaného legitimního účelu.“⁷⁴

Právě podmínky přiměřenosti a určení výhradně pro zpravodajské účely jsou základními premisami tohoto institutu. Ovšem o míře zásahu jsou často vedeny

⁷² KNAP, K. et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004, s. 113.

⁷³ KNAP, K. et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004, s. 117.

⁷⁴ Tamtéž, s. 107.

polemiky, které se prolínají i judikaturou, protože dochází ke střetu práv, kterými jsou právo na informace a ochrana osobnosti.

3.2.3. Zpravodajská práce vs. ochrana osobnosti

Prací novinářů v rámci zpravodajství je informovat čtenáře, diváky a posluchače o nových událostech, ať už z oblasti politiky, sportu či kultury. V době internetu a útlumu papírových novin jsou úspěšnější ti žurnalisté, kteří jsou nejrychlejší. To často vede k nedostatečnému ověření informací, které končí až u sporů s osobou, jíž se článek týká.

Konkurenční boj samozřejmě neomlouvá novináře, aby mohl neuváženě ohrožovat svobodu jiných, nicméně Nejvyšší soud judikoval, že „je nutno respektovat určitá specifika běžného periodického tisku, určeného pro informování nejširší veřejnosti (na rozdíl např. od publikací odborných), který se v konkrétních případech musí (především s ohledem na rozsah jednotlivých příspěvků a čtenářský zájem) uchýlovat k jistým zjednodušením. Nelze přitom bez dalšího tvrdit, že každé zjednodušení (či zkreslení) musí nutně vést k zásahu do osobnostních práv dotčených osob.“⁷⁵

V občanskoprávních věcech je posuzování zásahu do osobnostních práv ze strany médií složité. Stojí vedle sebe totiž dva zájmy. Zájem žurnalistů realizovaný prostřednictvím práva na informace, svobody projevu a práva kritiky a zájem osob na ochraně soukromí.

„Jde o to, aby v těchto kolizních případech, ve kterých zájem jednotlivé fyzické osoby ustupuje jinému zájmu, byla s ohledem na možnost zneužití tohoto jiného zájmu vždy zaručena ochrana důstojné existence dotčené fyzické osoby.“⁷⁶

Novinářské povolání k ospravedlnění svých postupů často používá veřejný zájem, neboť právě ten stojí za odhalením velkých kauz. Činnost vydavatelských domů je navíc vykonávána především ve veřejném zájmu, ať už obsahuje zpravodajství, nebo kritiku. „Teorie i soudní praxe se proto shodují v závěru, že zpravodajství představuje hájení veřejného zájmu pouze tehdy, týká-li se věci

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2796/2005 ze dne 31. 8. 2006.

⁷⁶ JEHLIČKA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 1999. s. 67.

oprávněného veřejného zájmu a jestliže tomuto oprávněnému veřejnému zájmu také slouží.“⁷⁷

Soudy, které mají na misce vah ochranu osobnostních práv a veřejný zájem proklamovaný médií, musí ještě rozlišovat, do sféry jaké osoby novináři zasahují. Jak už jsme naznačili v podkapitole o svobodě projevu, osobnosti veřejně činné (politici, sportovci, herci, zpěváci) musí snést větší míru kritiky i zájmu než osoby, které se dobrovolně neangažují v širším společenském povědomí.

3.2.3. Právní prostředky ochrany osobnosti

V případě neoprávněného zásahu do osobnostních práv může dojít k majetkové či nemajetkové újmě. Na jejím základě může poškozený v první řadě požadovat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do jeho osobnostních práv, a to formou žaloby zdržovací. Ke své ochraně může poškozený použít také žalobu odstraňovací, kterou se domáhá odstranění následků zásahu. Poškozený má také možnost podat žalobu na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění, a to jak morálního, tak finančního. Přiměřené zadostiučinění lze přiznat poškozenému jen na jeho návrh, petit musí obsahovat i výši peněžitého zadostiučinění, kterou poškozený požaduje.

Morální satisfakcí se rozumí například omluva nebo odvolání výroku, který byl otištěn na stránkách novin, odvysílán v rozhlasovém či televizním pořadu. V případě, že zásah dosáhl takové intenzity, že morální satisfakce není dostačující, a zároveň došlo ke snížení důstojnosti fyzické osoby či její vážnosti ve společnosti ve značné míře⁷⁸, přistupuje se k peněžitému zadostiučinění. „Za takové újmy odůvodňující peněžité zadostiučinění jsou soudní praxí považovány zejména újmy vzniklé prostřednictvím hromadných sdělovacích prostředků, které – jak potvrzují zkušenosti – mají značný vliv na veřejnost.“⁷⁹

Praxe přiznává poškozenému v případě ochrany osobnosti použití i dalších žalob, například na určení nepravdivosti zásahu, na vydání bezdůvodného obohacení a další. Hojným prostředkem, kterým se realizuje ochrana osobnosti při neoprávněném zásahu a který je využíván v médiích, jsou právo na odpověď a dodatečné sdělení, jimiž se budeme detailně zabývat v následující kapitole.

⁷⁷ KNAP, K. et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. Praha: Linde, 2004, s. 349.

⁷⁸ § 13 odst. 2 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

⁷⁹ JEHLIČKA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 1999, s. 75.

Pokud dojde k zásahu do osobnostních práv článkem nebo reportáží zaměstnance média, poškozený se může občanskoprávní ochrany osobnosti domáhat jen na médiu. Jiná situace pak nastává v případě, kdy autorem není zaměstnancem vydavatelského domu. Poškozený se v takové situaci může vymezit jak vůči autorovi, tak vůči médiu, které příspěvek publikovalo. V úvahu přichází i žaloba jak na autora, tak na vydavatelský dům.⁸⁰

U zásahu do práva na ochranu osobnosti se uplatňuje objektivní princip, stačí tedy pouze neoprávněnost zásahu, nevyžaduje se zavinění původce zásahu.

Ochrana osobnosti podle § 11 OZ je nemajetkovým právem, tudíž se nepromlčuje, nicméně v případě práva na náhradu škody způsobené neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti k promlčení dojít může, a to v obecné tříleté promlčecí lhůtě.

⁸⁰ JEHLIČKA, O. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C.H.Beck, 1999. s. 70.

4. Aktuální jevy v mediálním právu

„Není nic staršího než včerejší noviny.“

Karel Čapek (parafrázováno)

4.1. Internet a nové technologie

Vývoj médií souvisí s technologickým pokrokem. Nejzřetelněji se proto projevuje v oblasti elektronických médií, kde dochází k neustálým změnám, které samozřejmě musejí být regulovány i po právní stránce.

V souvislosti s technologickým vývojem už nestačí pouze výraz média, který byl použit v předchozí kapitole. Inovace a technický pokrok dávají vzniknout multimédiím. Ta spočívají v „integraci většího počtu dosud známých médií, tj. tisk, rozhlas, televize, film, zvukové a obrazové záznamy, v jednom uživatelském prostředí.“⁸¹ Multimédia jsou u uživatelů oblíbená především díky interaktivitě.

Vzrůstající oblíbenost dokládá, že divákům, čtenářům a posluchačům už nestačí papírové noviny či obyčejná televize nebo rozhlas. Do popředí se dostávají tzv. nová média. „Jde o média, která můžeme souhrnně nazvat elektronickými, případně onlinovými. Vyznačují se tím, že jsou rychlá a ke svým konzumentům vstřícná.“⁸² Nová média jsou pojmem proměnlivým, těžko je lze vymezit, neboť nové médium se liší podle aktuální doby a použitých technologií.

Podíváme-li se například do Československa před druhou světovou válkou, obrovský rozkvět zažíval rozhlas. Už tehdy se na přetřes dostávala otázka, jaký vývoj s tímto tehdy novým médiem nastane. „Někteří soudili, že tisk podlehne radiu, neboť dnes již existují noviny rozhlasové. Jiní však prohlašují, že tisk podrží svůj vliv a význam, ježto slovo tištěné je konkrétnější, můžeme se k němu vrátit, je citovat a uložit si potištěný papír, na němž nám záleží, čehož u mluveného slova není.“⁸³

Od Hrabánkových slov uplynulo pár desítek let a přišel fenomén zvaný televize. Technika šla ale ještě dál a v 70. letech minulého století vznikl ve Velké

⁸¹ OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*, Praha: Libri, 2007, s. 123.

⁸² OSVALDOVÁ, B. a kol., *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky*, Praha: Karolinum, 2009, s. 7.

⁸³ HRABÁNEK, J., *Soustava československého práva tiskového*, Praha: Orbis, 1934, s. 51.

Británii teletext, který vymysleli televizní technici britské stanice BBC. Služba původně nesla název Ceefax podle anglického „see facts“ neboli vidět data.⁸⁴

Právě teletext byl předchůdcem internetu⁸⁵. Ten se v devadesátých letech 20. století masově rozšířil. S sebou přinesl nejen novou dimenzi svobody projevu, ale také výzvu pro právo, protože šlo o úplně nový a jiný prostor, kde se realizovalo lidské chování, a s kterým dosud právní věda neměla žádné zkušenosti.

„Do prostředí informačních sítí se přesouvá realizace stále významnějšího množství společenských vztahů včetně vztahů ekonomických, a právo se na tento posun snaží odpovídajícím způsobem reagovat.“⁸⁶ Ani média nejsou výjimkou, jejich aktivita na síti začala nedlouho po jejím veřejném rozšíření. Původně tištěné noviny se vydaly novou cestou.

„V roce 1980 bylo možné číst na připojených počítačích první noviny, kterými byl lokální deník Columbus Dispatch. Cena za přístup ke službě tehdy činila pět dolarů za hodinu mimo špičku. Přenosová rychlost byla ovšem pomalá. Za minutu se na obrazovku počítače načetlo asi třicet řádků.“⁸⁷

S příchodem médií, především těch zpravodajských do prostředí internetu, ale začaly také debaty o jejich možné regulaci prostřednictvím práva. „V případě internetu již z jeho povahy neexistuje regulace preventivní (ve smyslu udělování licencí k provozování). Pokud se týče regulace následné (tj. regulace obsahu), je situace složitější. Zákon č. 206/2005 Sb., o některých službách informační společnosti, upravuje odpovědnost poskytovatelů služeb informační společnosti, v tomto případě však nejde o žádný specifický požadavek na obsah média, jako je tomu u televize a rozhlasu.“⁸⁸

Základní otázkou je, zda internet je sám o sobě médiem. „Je médiem pouze v tom smyslu, že vytváří komunikační prostředí, v němž probíhají veškeré dříve známé (jeden k jednomu, jeden k mnohým, mnozí k jednomu), ale i dříve neznámé (mnozí k mnohým, sociální sítě) mody sociální komunikace. Ale pouze malá část z těchto komunikací na internetu má charakter komunikace masové, jakou zajišťují

⁸⁴ OSVALDOVÁ, B. a kol., *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky*, Praha: Karolinum, 2009, s. 10.

⁸⁵ Internet vzniká koncem 60. let 20. století v USA při armádním výzkumu. Tehdy vznikla síť ARPANET, která propojovala vzdálené počítače.

⁸⁶ POLČÁK, R. *Právo na internetu*, Brno: Computer Press, 2007, s. 1.

⁸⁷ OSVALDOVÁ, B. a kol., *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky*, Praha: Karolinum, 2009, s. 12.

⁸⁸ KROUPA, J. a kol. *Mediální právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 142.

či provozují masová média tisku, rozhlasu a televize.“⁸⁹ S názorem Šmída se ztotožňuje i Pouperová, která hledá spojení mezi internetem a zákonným vymezením periodického tisku.⁹⁰

Lze si těžko představit, že na fungování periodik na internetu by se daly užít již existující předpisy. Již samotný název zákona o tisku odporuje možnosti jeho užití pro prostředí internetu, respektive pro webové stránky periodik.

„Pojem tiskovina se zcela jednoznačně váže k technickému řešení způsobu šíření.“⁹¹ Pojem periodika stanoví zákon tak, že jím rozumí „noviny, časopisy a jiné tiskoviny.“ Logickou souvislost mezi internetovou podobou novin a pojmem „jiné tiskoviny“ můžeme hledat jen těžko, v tomto je náš právní řád nedokonalý.

Naopak sousední Německo přesun tištěných médií na internet ve svých normách reflektuje, a to konkrétně v předpisu Staatsvertrag über Mediendienste (Státní smlouva o mediálních službách) z roku 1997. Zákon v § 2 odst. 1 říká, že se vztahuje na „nabídku a užívání komunikačních služeb (mediálních služeb) určených veřejnosti, vyjádřených textem, zvukem nebo obrazem, které jsou distribuovány prostřednictvím elektromagnetického vlnění, kabelového nebo jiného připojení či vedení.“⁹²

Oblast internetu je svébytným prostorem, který je z hlediska právní regulace složitým labyrintem a je nemožné ho právně uchopit v celé jeho šíři. Poskytuje služby, jako jsou elektronická pošta, poslech hudby, vytváření sociálních sítí i čtení každodenních novin na webu. „Možná také proto se internet jako celek zpěčuje nějaké jednotné regulaci týkající se komunikovaného obsahu.“⁹³

Rozloha internetu navíc překračuje jednotlivé právní řády, „neboť se jedná o prostředí bez zjevných vnitřních hranic. Je sice pravda, že lze v každý konkrétní okamžik vystopovat fyzické umístění určité informace – příslušná lokace je však

⁸⁹ ŠMÍD, M. Je nebo není internet masovým médiem. In: www.louc.cz [online]. 17. 8. 2010. 2010 [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/11/2230817.html>.

⁹⁰ Pouperová o internetu uvádí, že „jde o prostředí výměny informací, které nesplňuje základní požadavky tiskového zákona, např. už jen pro svoji nejednotnost a mnohost svých vydavatelů.“ Cit. dle POUPEŘOVÁ, O. *Regulace médií*, Praha: Leges, 2010, s. 31

⁹¹ MORAVEC, O: Webové stránky nejsou tiskovinou, *Správní právo* 3/2007, s. 158.

⁹² Německo. Staatsvertrag über Mediendienste. In: *NdsGVBl.1997*. Dostupné z: <http://www.recht-niedersachsen.de/22620/mdstv1.htm>

⁹³ OSVALDOVÁ, B. a kol., *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky*, Praha: Karolinum, 2009, s. 91.

mnohdy nahodilá, velmi krátkodobá a pro informaci jako takovou a její právní efekt zpravidla naprosto irelevantní.“⁹⁴

Síť internet je tak neuchopitelnou oblastí, kde regulace jednotlivých zákoutí potrvá dlouho a vzhledem k neustálému technickému pokroku nebude nikdy dokonalá a úplná. V tomto případě bude technika vždy napřed právu.

4.2. Digitalizace

Už úvod druhé kapitoly nastínil, že aktuální jevy v mediálním právu se budou týkat elektronických médií. Předchozí podkapitola se zabývala přechodem tištěných médií do internetové podoby, nyní se ale zaměříme na změny ryze elektronických médií, a to na průběh tzv. digitalizace televizního vysílání.

V rámci členství v Evropské unii vyvstala pro Českou republiku řada povinností, jejichž cílem je harmonizace různých společných oblastí v rámci sedmadvacítky. Na doporučení Evropské komise zahájila Česká republika přechod z analogového televizního vysílání na digitální, stejně jako pro ostatní členské státy byl mezním termínem pro úplný přechod rok 2012.

Účelem digitalizace bylo nejen sjednocení evropského televizního vysílání, respektive způsobu jeho zprostředkování, ale benefit pro diváky měly představovat vyšší kvalita vysílání, lepší přístupnost signálu a v neposlední řadě možnost, že digitální vysílání umožní přijímání rozhlasových programů prostřednictvím televize. Digitalizace zároveň umožnila přístup na televizní trh více subjektům, a to díky efektivnějšímu využití kmitočtového spektra. Diváci tak získali možnost širší nabídky televizních programů.

Pokud se bavíme o šíření audiovizuálního vysílání, existují tři možnosti: přenos prostřednictvím zemských vysílačů, kabelových systémů a satelitních družic. Způsoby přenosu se liší především průběhem licenčního řízení. Licenční řízení k provozování televizního vysílání šířeného prostřednictvím kabelu nebo družic se liší „jak v procesu vedení (je vedeno pouze s jedním žadatelem a nikoli se všemi žadateli o licenci), tak v okamžiku zahájení (je zahájeno podáním žádosti žadatelem a nikoli vyhlášením Radou pro rozhlasové a televizní vysílání).“⁹⁵

⁹⁴ POLČÁK, R. *Právo na internetu – spam a odpovědnost ISP*. Brno: Computer Press, 2007, s. 7.

⁹⁵ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 74.

Zemské (terestrické) vysílání digitální vysílání (DVB-T) mimo lepšího využití kmitočtů nabízí i příjem audiovizuálního vysílání v pohybujících se dopravních prostředcích a z hlediska mediálního práva bylo v procesu digitalizace nejzajímavější oblastí.

Přechod analogového televizního vysílání na digitální pro diváky znamenal investici v podobě zakoupení tzv. set-top box. Televize totiž často samy nedokázaly zpracovat digitální signál, protože byly vyrobeny ještě v době, kdy byl jedinou možností příjem analogového vysílání. Právě set-top box zařídil příjem digitálního vysílání i na televizích staršího data.

Vlna digitalizace probíhala ve stejný čas v celé Evropě, a tak docházelo k problémům při příjmu televizního vysílání v příhraničních oblastech, například když u nás ještě vysílal analog, zatímco sousední Německo už u hranic zavádělo digitální přenos.

Aby však mohlo dojít k zahájení digitalizace, bylo zapotřebí nejen technického zajištění projektu, ale nutná byla i změna právních předpisů, které vymezují provozování televizního vysílání.

Praktické otázky digitalizace v České republice řešilo nařízení vlády č. 161/2008 Sb., o technickém plánu přechodu zemského analogového televizního vysílání na zemské digitální televizní vysílání. Text technické povahy vymezoval územní oblasti, ve kterých měl přechod proběhnout, i data vypnutí analogových vysílačů.

Zároveň byl schválen nový zákon č. 304/2007 Sb., veřejností nazývaný diginovela, který zohledňoval institut digitalizace tím, že novelizoval řadu předpisů stávajících, mimo jiné zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, či zákon o České televizi a další.

Právě diginovela určila pravidla přechodu analogového televizního vysílání na vysílání digitální pro vysílatele. Aby přechod mohl proběhnout kontinuálně, bylo třeba, aby provozovatelé celoplošného televizního vysílání s licencí uvolnili používané frekvence. U České televize jako veřejnoprávního subjektu problém nebyl, soukromí vysílatelé ale frekvence uvolňovat nechtěli.

Zákon ovšem na nelibost ze strany soukromých vysílatelů myslel a nabídl jim, že vedle licence na analogové vysílání získají licenci také k digitálnímu vysílání. Podmínka byla, že provozovatel musel Radě pro rozhlasové a televizní

vysílání poskytnout písemné prohlášení „obsahující souhlas s prováděním změn v souboru technických parametrů vysílání stanoveném v licenci v souladu s Technickým plánem přechodu a závazek ukončit analogové vysílání v termínu stanoveném Technickým plánem přechodu.“⁹⁶

Provozovateli televizního vysílání pak vzniklo právo na udělení licence k zemskému digitálnímu televiznímu vysílání dalšího programu. „Podstatným rozdílem ve srovnání s licenci pro provozování analogového vysílání prostřednictvím zemských vysílačů je skutečnost, že při splnění zákonem stanovených podmínek je na udělení licence v podstatě právní nárok. Rada tedy nemá pravomoc posuzovat, jestli je žadatel o licenci vhodným kandidátem na udělení takového oprávnění nebo zda je jiný žadatel vhodnější.“⁹⁷

Takový postup se ale setkal s kritikou odborné veřejnosti. „Ustanovení zákona neodůvodněně zvýhodňují subjekty již působící na trhu komunikací a neopodstatněně upevňují jejich postavení. Umožnit provozovatelům vysílání provozovat další digitální televizní vysílání, na které se nebude vztahovat licenční řízení, je neslučitelné s pravidly hospodářské soutěže ES, jelikož ztěžuje případným novým zájemcům vstup na trh, a je také v rozporu se svobodou usazování.“⁹⁸

4.2.1. Kompenzační licence

Pro přechodné období mezi vypnutím analogu a zahájením digitálního vysílání tak vznikl institut kontroverzních kompenzačních licencí. Jeho úkolem bylo „motivovat provozovatele analogového vysílání s licenci, aby tyto kmitočty, resp. soubory technických parametrů, které jsou součástí jejich licencí, dobrovolně vrátili ještě před uplynutím platnosti licencí (v roce 2017 nebo 2018), a dřívější vrácení jim nějakým způsobem nahradit.“⁹⁹

Kompenzační licence se dostaly až k Ústavnímu soudu, který o nich rozhodoval na popud Nejvyššího správního soudu. NSS požadoval zrušení některých sporných ustanovení diginovely, protože podle jeho názoru jimi byli

⁹⁶ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, s. 87.

⁹⁷ POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*, Praha: Leges, 2010, s. 139.

⁹⁸ VANÍČEK, Z: Otazníky nad zákonem o přechodu na zemské digitální televizní vysílání, *Právní zpravodaj*, 2/2008, s. 11. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

⁹⁹ POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*, Praha: Leges, 2010, s. 140.

postižení neúspěšní žadatelé o licenci k vysílání zemského digitálního televizního vysílání.

Ústavní soud judikoval, že „ačkoliv ve zkoumaném případě fakticky došlo k velmi nestandardní změně pravidel „v průběhu hry“, nelze podle Ústavního soudu přehlédnout, co vše bylo v sázce. Došlo totiž k velmi specifické situaci, kdy se zákonodárce ocitl v časové tísní, resp. v pasti svého předchozího přijatého řešení; byl veden nutností urychleně přijmout řešení nové, a to i s ohledem na závazky, které stát převzal na evropské úrovni.“¹⁰⁰ Zároveň ÚS uvedl, že v případě kompenzačních licencí „existoval silný veřejný zájem na řádném zahájení digitálního televizního vysílání, jenž v konfliktu se zájmy neúspěšných žadatelů o licenci, kteří zahájili soudní řízení, převážil.“

I přes soudní spory byl nakonec proces digitalizace v České republice úspěšně dokončen, a to k 30. červnu 2012, kdy byly vypnuty poslední zemské analogové vysílače v zemi.

4.3. Audiovizuální mediální služby na vyžádání

Jak už bylo zmíněno výše, internet je prostorem právně dost dobře neuchopitelným. Některé cizí právní řády se pomalu ale jistě vypořádávají s regulací mediální oblasti na síti. Česká republika jako člen EU musela před pár lety transponovat směrnici, která se týká obsahů na internetu. Jak komentuje Rozehnal, „Evropská unie a následně i Česká republika přistoupila k regulaci něčeho, co je ze své podstaty neregulovatelné, a to sice internetu.“¹⁰¹

V roce 2010 schválil parlament zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání, který vychází ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU. Nový zákon zároveň upravoval některé další předpisy, např. zákon o televizních poplatcích, zákon o České televizi.

Audiovizuální mediální služby na vyžádání jsou „služby, jejichž programová skladba spočívá v rukou příjemce služby, a ten se může rozhodnout, kdy a jaké

¹⁰⁰ Nález Ústavního soudu České republiky Pl. ÚS 8/09 ze dne 30. 10. 2012.

¹⁰¹ ROZEHNAL, A. *Mediální právo*, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 115.

pořady bude sledovat. Rozdíl mezi těmito službami a televizním vysíláním je v rozdílné míře svobody výběru pořadů a kontroly požadovaného obsahu.“¹⁰²

Audiovizuální mediální služby tedy fungují tak, že za účelem zisku provozovatel takové služby poskytuje audiovizuální obsah (pořad či video), a to prostřednictvím internetu. Nepochází tak k regulaci samotného internetu, ale ke kontrole obsahů, které splňují podmínky zákona o AVMS na vyžádání. Zároveň je regulován i přístup provozovatelů audiovizuální mediální služby na síť.

Zákon v § 2 odst. 1 písm. b) stanoví, že pořadem se rozumí „pohyblivá obrazová sekvence se zvukem nebo bez zvuku, která představuje jednotlivou položku v katalogu pořadů a jejíž podoba a obsah jsou srovnatelné s podobou a obsahem televizního vysílání, zejména celovečerní film, záznam sportovní události, situační komedie, dokumentární pořad, pořad pro děti nebo původní televizní hra.“

Zároveň předpis obsahuje i negativní výčet toho, co audiovizuální mediální službou na vyžádání není – služba, která nemá povahu hospodářské činnosti a nesoutěží s televizním vysíláním, dále služba, která není určena veřejnosti, nelze ji přijímat v rámci EU, nebo jejím hlavním účelem není poskytování pořadů.

Pro účely zákona rozčleňujeme audiovizuální mediální službu na lineární a nelineární. „Lineární služba je přitom mj. definovaná právě svou srovnatelností s podobou a obsahem tradičního vysílání, a proto jsou na ni kladeny i stejné regulační nároky.“¹⁰³ U nelineárních médií záleží na uživateli (divákovi), jak si nastaví programové schéma a jaký program si do něj zařadí.

Zákon o AVMS na vyžádání tedy upravuje poskytování nelineárních služeb, které bývají také označovány jako video on demand¹⁰⁴, tedy možnost uživatele vybrat si například z internetového archivu pořad a rozhodnout si, kdy zahájí, přerušit či ukončit jeho sledování. Právě možnost výběru a volba časového úseku, kdy bude pořad AVMS na vyžádání sledován, tyto služby odlišuje od televizního (lineárního) vysílání.

„Na druhou stranu právě s ohledem na soutěžní vztah a snahu vyrovnat míru regulace služeb, které spolu na trhu soutěží, bylo poskytování AVMS na vyžádání

¹⁰² VANÍČEK, Z.: Směrnice o audiovizuálních mediálních službách, *Právní rozhledy* 21/2009, s. II. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

¹⁰³ KROUPA a kol. *Mediální právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 143.

¹⁰⁴ Jedná se například o iVysílání České televize či internetovou televizi Stream.cz.

určítým pravidlům, obdobným těm, která jsou nastavena pro televizní vysílání, podřízeno.“¹⁰⁵

Poskytovatelé nelineárních mediálních služeb podléhají při své činnosti evidenční povinnosti, která spočívá v tom, že musí Radě pro rozhlasové a televizní vysílání (je správním úřadem, který vykonává dohled nad dodržováním zákona) do 30 dnů od vzniku živnostenského oprávnění dodat písemné oznámení obsahující potřebné údaje (název služby, den zahájení poskytování služby a další podle § 5 odst. 1 zákona o AVMS na vyžádání).

Z výše uvedeného tak vyplývá, že kromě oznamovací povinnosti je potřeba k provozování služby živnostenského oprávnění, které je vlastně i podmínkou zařazení do evidence.

Podobně jako v případě televizního vysílání, definuje předpis v § 2 odst. 1 písm. c) redakční odpovědnost poskytovatelů jako „výkon rozhodujícího vlivu na výběr pořadů a jejich uspořádání v katalogu pořadů.“ Katalogem pořadů se rozumí například archiv pořadů, ve kterém si uživatel volí konkrétní obsah. „Redakční odpovědnost bude mít takový poskytovatel AVMS, který pořady sám vybírá (nebo má na výběr rozhodující vliv), seřazuje je podle tematických kategorií, uděluje k nim komentáře nebo hodnocení apod.“¹⁰⁶

Poskytovatel má ze zákona řadu povinností, mimo uvedení základních údajů se jedná například o povinnost zajistit, aby služba neobsahovala podprahové sdělení, a aby nepodněcovala k nenávisti. Další ustanovení se pak váže k povinnosti poskytovatele zajistit, aby obsah služby neohrozil vývoj dítěte. Zákon zmiňuje přímo pornografii a hrubé samoučelné násilí, které může být dostupné „pouze tak, aby děti a mladiství neměli běžně možnost obsah této audiovizuální mediální služby na vyžádání vidět nebo slyšet.“¹⁰⁷

Stejně jako v případě televizního vysílání, musí i poskytovatel AVMS uchovávat obsah poskytovaný v nabídce, a to po dobu 30 dnů ode dne ukončení poskytování pořadu. Důvodem je, aby byl obsah přístupný Radě pro rozhlasové a televizní vysílání k jeho případné kontrole.

¹⁰⁵ POUPEROVÁ, O.: Audiovizuální mediální služby na vyžádání, *Právní rozhledy* 10/2011, s. 350. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

¹⁰⁶ POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*, Leges: Praha, 2010, s. 80.

¹⁰⁷ § 6 odst. 3 zákona č. 132/2010 Sb.

Vzhledem k tomu, že zákon je provedením směrnice, je logické, že požaduje po poskytovatelích podporu evropské tvorby. Znamená to, že poskytovatel musí vyhradit alespoň 10 procent z celkového počtu pořadů pro evropská díla.

4.4. Mediální právo v evropském rozměru

Jak vyplývá z předchozích podkapitol, v oblasti médií na starém kontinentu už se několik let angažuje také Evropská unie. Nicméně média masové komunikace nejsou v rámci evropské legislativy součástí některé ze společných politik.

Podíváme-li se do primárního práva EU, nenajdeme pojem či úlohu médií v rámci sedmadvacítky, ale zastřešující ustanovení Smlouvy o fungování Evropské unie, které říká, že činnost Unie je zaměřena na povzbuzování spolupráce mezi členskými státy v různých oblastech, kde je mimo jiné zahrnuta i „umělecká a literární tvorba včetně tvorby v audiovizuální oblasti.“¹⁰⁸

Fungování médií masové komunikace v rámci Evropské unie ovšem přesahuje do různých oblastí, které jsou Bruslem detailně regulovány a jsou předmětem společných politik. V první řadě se na mediální prostředí vztahuje základ evropské integrace, a to volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu, které nutně souvisí i s činností vykonávanou při výrobě a distribuci audiovizuálních děl.

Pro stanovení režimu působení médií na vnitřním trhu byla při nedostatku právní úpravy důležitá judikatura Evropského soudního dvora. Již v roce 1974 ve svém judikátu C-155/73 ve věci Giuseppe Sacchi soud konstatoval, že vysílání televizních signálů spadá pod pravidla vztahující se na společném trhu k volnému pohybu služeb.

Dále se působení médií na adresáta dotýká problematika ochrany spotřebitele, a to především v souvislosti s užitím reklamy v médiích. Mimo jiné je v souvislosti se šířením audiovizuální tvorby podporována ochrana nezletilých a lidské důstojnosti.

Činnost mediálních koncernů na trhu pak souvisí s evropským soutěžním právem, když se na jejich působení vztahuje čl. 101 Smlouvy

¹⁰⁸ Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 167 odst. 2.

o fungování Evropské unie, který zakazuje kartely a jiné dohody mezi podniky, jež mohou ovlivnit obchod mezi členskými státy.

V rámci evropského práva hospodářské soutěže je nezbytné připomenout ještě čl. 107 SFEU, který souvisí s omezením státní podpory. „Taková podpora je přípustná pouze do té míry, dokud nezpůsobuje dalším zásah do jejich práv či tržního postavení, proto si některé soukromé stanice na takovou státní podporu opakovaně stěžují.“¹⁰⁹

Protokol o systému veřejnoprávního vysílání v členských státech v této souvislosti specifikuje, že ustanovení zakládajících smluv „se nedotýkají pravomocí členských států financovat veřejnoprávní vysílání, pokud je takové financování poskytováno organizacím pro veřejnoprávní vysílání k plnění veřejných služeb, jak jsou svěřeny, vymezeny a organizovány v členském státě, a pokud takové financování neovlivňuje obchodní podmínky a hospodářskou soutěž v Unii v míře, která by byla v rozporu se společným zájmem, přičemž se přihlíží k plnění veřejné služby.“

4.4.1. Stěžejní dokumenty a směrnice Televize bez hranic

Máme-li reflektovat aktuální jevy mediálního práva, tedy rozvoj elektronických médií v rámci Evropské unie, musíme začít v 80. letech 20. století. V roce 1984 přijala Evropská komise zelenou knihu¹¹⁰ o vytvoření společného trhu v oblasti vysílání, zvláště satelitním a kabelovým. Ta uváděla informace o počtu pracovníků jednotlivých členských států v médiích, či o struktuře vlastnictví médií v tehdejší Evropě.

Problém byl, že tehdy fungovalo vysílání v podstatě jen na národní úrovni, Komise tedy viděla potenciál v možnosti rozšířit vysílání za hranice v rámci celé EU.

O tři roky později byla vydána další zelená kniha, tentokrát o rozvoji společného trhu telekomunikačních služeb a zařízení. Ta vybízela k vytvoření evropského informačního trhu, který by byl konkurenceschopný vůči USA.

¹⁰⁹ KROUPA, J. a kol. *Mediální právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 72.

¹¹⁰ Zelené knihy publikuje Evropská komise pravidelně. Zabývají se aktuálními tématy a oblastmi, které mají být v budoucnu regulovány. Účelem zelených knih je zahájit širokou diskusi napříč laickou i odbornou veřejností, která je pak využita při tvoření legislativy.

Úkolem výše zmíněných dokumentů bylo zahájit debatu o formulování základních standardů pro evropská elektronická média. Zelené knihy se staly základem pro nejvýznamnější úpravu v podobě směrnice Televize bez hranic.

Směrnice Rady č. 89/552/EHS byla přijata v roce 1989. Získala označení Televize bez hranic a jejím úkolem bylo upravit provozování televizního vysílání v tehdejších členských státech. „Tento dokument se původně věnoval pouze televiznímu vysílání, které bylo chápáno jako služba, jež by měla mít zajištěný volný pohyb ve všech zemích evropského společenství. Aby tento volný pohyb byl přijatelný pro všechny členské státy, aby tato služba odpovídala právním předpisům jednotlivých členských zemí, muselo dojít ke sladění a sjednocení základních obsahových standardů, ke stanovení minimálních pravidel nezbytných k zajištění svobody přenosu vysílání přes hranice země původu.“¹¹¹

Směrnice dále ustanovovala, že provozovatelé vysílání musí vyhradit část vysílacího času evropským dílům. Zakotvovala mimo jiné ochranu mladistvých před pornografií a extrémním násilím. Televize bez hranic také obsahovala ustanovení o reklamě (zákaz reklamy na tabákové výrobky a léčiva dostupná pouze na lékařský předpis) a jejím maximálním trvání ve vysílání.

Poprvé byla směrnice novelizována v roce 1997. Její revize zahrnují zásadu příslušnosti, podle které se určuje odpovědnost za televizní vysílání (zásada země původu), dále klade větší důraz na ochranu práv nezletilých a určuje pravidla pro vysílání společensky významných událostí.

Zatím poslední změnu, a to zásadní, prodělal předpis v roce 2007. Televizi bez hranic změnila směrnice 2007/65/ES o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání. Tehdejší předpisy nedostačovaly současnému vývoji v oblasti informačních technologií, a proto došlo ke změně tak, aby nová směrnice vyhovovala i službám na vyžádání (nelineárním). Předpis vstoupil v platnost v květnu 2010 a u nás byla do právního řádu promítnuta jako zákon č. 132/2010 Sb., o AVMS na vyžádání.

S problémem mediálního práva pak už jen okrajově souvisí telekomunikační legislativní reforma, jejíž vize představila Evropská komise v roce 2005 v rámci dokumentu i2010: Evropská informační společnost pro růst a zaměstnanost.

¹¹¹ OSVALDOVÁ, B. a kol. *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky*, Praha: Karolinum, 2009, s. 95.

Používání internetu v rámci hromadných sdělovacích prostředků se ale dokument nevěnuje. „Internet je zde vnímán především jako širší komunikační a informační služba, jejíž rozšíření a všestranné využívání by se mělo podporovat, jejíž obsahová regulace se však ponechává v pravomoci členských států a obecné legislativy platné v rámci celého společenství.“¹¹²

Na začátku roku 2013 představila komisařka pro digitální agendu Neelie Kroesová dlouho očekávanou zprávu svého týmu o mediální svobodě a pluralismu v Evropě. Ta obsahuje doporučení, že všechny členské státy by měly zřídit nezávislé mediální rady. „Mediální rady by měly mít skutečné donucovací pravomoci, jako je uložení pokut, nařizování tištěných nebo odvysílaných omluv, či možnost odejmout statut žurnalisty. Národní mediální rady by měly postupovat podle evropských norem a měly by být sledovány Komisí, že postupují v souladu s evropskými hodnotami.“¹¹³

Ačkoliv zpráva není závazným stanoviskem, bude pravděpodobně použita ke koncipování budoucí legislativy. Ihned po zveřejnění se ze stran veřejnosti a jednotlivých členských států zvedla vlna nevole, neboť zřízení mediálních rad, které by v podstatě podléhaly Komisi, podle kritiků vážně zasáhne do současné tvrdě vybojované svobody médií. Navíc se jedná o velmi ošemetnou otázku, protože národní legislativy si samozřejmě nechtějí nechat zasahovat do fungování vnitrostátních médií.

¹¹² OSVALDOVÁ, B. a kol. *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky*, Praha: Karolinum, 2009, s. 94.

¹¹³ The Report of the High Level Group On Media Freedom and Pluralism, Dostupné z: <http://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/hlg/hlg_final_report.pdf>.

5. Přístup legislativy k mediálnímu právu

„Pokud člověk není dost talentovaný, aby se stal spisovatelem, dost chytrý, aby byl právníkem, a jeho ruce jsou příliš rozehvělé, aby mohl operovat, stane se novinářem.“

Norman Mailer

5.1. Prameny mediálního práva

Prameny práva rozlišujeme na materiální a formální. Materiální prameny jsou ty, které stojí za vznikem normotvorné činnosti. „Jde o vztahy, zájmy, zvyklosti, historickou situaci, poměry ve společnosti a další jevy, ze kterých plyne, proč jsou právní normy právě takové, jaké jsou.“¹¹⁴ Formální prameny jsou pak takové, ze kterých přímo vyplývají práva a povinnosti subjektů práva. Právě formálními prameny se zabývá tato kapitola.

Mediální oblast je upravena na globální úrovni předpisy mezinárodního práva. Jak už jsme si řekli ve 3. kapitole, mediální právo je velmi různorodé, proto i pole mezinárodních norem skýtá úpravu jednotlivých institutů. Vztahy v rámci mediálního prostředí pak nejsilněji reflektují především předpisy, které se věnují ochraně základních práv a svobod a péči o svobodný trh. Takovým příkladem jsou Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, a to konkrétně její článek 10 zakotvující svobodu projevu, a Evropská úmluva o přeshraniční televizi z dílny Rady Evropy.

Dalším okruhem, ze kterého pocházejí právní prameny, je unijní právo, jenž má aplikační přednost před normami vnitrostátního právního řádu. Jak už jsme si uvedli v předchozí kapitole, na unijní úrovni dochází ke stále větší harmonizaci mediální oblasti, a to jak z hlediska čistě technického, tak právního. Patrné je to hlavně v případě sekundárního práva, a to nejnověji například v podobě směrnice o audiovizuálních službách.

V rámci vnitrostátního právního řádu nesmíme opomenout jako pramen práva ústavní pořádek, především pak Listinu, která upravuje na jedné straně svobody projevu v čl. 17, která náleží mimo jiné i médiím, na druhé straně

¹¹⁴ FIALA, J., KINDL, M. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s 51.

zakotvuje právo na ochranu soukromí v čl. 7. To zase přiznává ochranu jednotlivcům vůči zásahům hromadných sdělovacích prostředků.

Stěžejním formálním pramenem práva jsou však zákony. Vzhledem k hybridní povaze mediálního práva oscilujícího mezi veřejným a soukromým pojetím je i výčet zákonných pramenů tohoto (ne)odvětví velmi široký. Za čistě mediální předpisy můžeme označit tiskový zákon (č. 46/2000 Sb.), předpis upravující neperiodické publikace (č. 39/1995 Sb.), zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání (č. 231/2001 Sb.) a normy, které regulují postavení veřejnoprávních médií a jsou součástí této kapitoly. Významné místo v oblasti práva médií má civilněprávní úprava ochrany osobnosti, v trestním právu se setkáme zase s trestnými činy, které souvisí s každodenní činností médií (např. pomluva zakotvená v § 206 zákona č. 140/1961 Sb.). Medií se ovšem dotýkají i předpisy z oblasti obchodního práva upravující nekalou soutěž (§ 44 zákona č. 513/1991 Sb.) a ochranu spotřebitele (zákon č. 634/1992 Sb.).

Pro mediální oblast je významná judikatura soudů. Otázkou zůstává, zda se dá v rámci kontinentálního pojetí práva považovat za pramen. „Současná literatura většinou připouští, že soudní rozhodování, a to zejména tzv. konstantní judikatura vyšších soudů, která zpravidla bývá, ať už oficiálně nebo neoficiálně publikována, působí, jako by byla pramenem práva.“¹¹⁵ Přínos judikátů spatřujeme především ve stanovení hranic svobody projevu a ochrany osobnostních práv.

Vedle zákonné regulace a dalších pramenů platí za významný zdroj mediálního práva také samoregulace v podobě etických kodexů. Ty jsou vázané nejen na konkrétní média, ale i na profesní organizace. Příkladem české profesní organizace je Syndikát novinářů ČR, který má vlastní etický kodex a etickou komisi. „Nejzajímavější je pak v českém prostředí postavení etického kodexu České televize, označený jako Kodex České televize, neboť přímo zákon o České televizi na něj odkazuje a vtahuje jej do právní normativní oblasti. Porušení Kodexu České televize je porušením pracovní kázně podle zákoníku práce.“¹¹⁶

Ačkoliv u nás existuje řada etických kodexů i v rámci soukromoprávní sféry (např. etický kodex MF Dnes), samoregulace má tradici spíše za českými hranicemi.

¹¹⁵ KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C.H.Beck, 1995, s. 133.

¹¹⁶ KROUPA, J. a kol. *Mediální právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 85.

V této oblasti pak nejvíce vyniká britská BBC a její detailní a velmi striktní Editorial Guidelines.

5.2. Instituty práva na odpověď a dodatečné sdělení

V rámci 3. kapitoly jsme se věnovali ochraně osobnostních práv ve vztahu k médiím. Zhodnocení soukromoprávního rozměru by však nebylo úplné, kdybychom se blíže nezmnili o institutech práva na odpověď a dodatečného sdělení. Ty jsou výsledkem snahy o uzákonění poměru mezi svobodou projevu a ochranou osobnosti v rámci mediálního práva. Do závěrečné kapitoly jsou zahrnuty proto, že při přijímání nového tiskového zákona v letech 1999 a 2000 se o podobě dosud neznámých ustanovení vedla v rámci legislativního procesu vleklá debata a jejich zavedení do právního řádu ČR bylo naprostou novinkou.

Předchůdce dnešního tiskového zákona, zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích, znal právo požadovat uveřejnění opravy nepravdivých nebo pravdu zkreslujících údajů. Zákon, který po řadě novelizací platil i po revoluci, neodpovídal tehdejšími standardům ostatních demokratických států. Navíc v době, kdy se tvořil současný tiskový zákon, usilovala Česká republika o vstup do EU a jejím předpisům se musela přizpůsobit. V té době byly instituty práva na odpověď a dodatečné sdělení v právních řádech členů unie běžnou normou. Vzhledem k naší budoucnosti tedy bylo potřeba zahrnout je i do našeho právního prostředí prostřednictvím nového zákona.

V oblasti mezinárodního rámce se o právu na odpověď zmiňují směrnice Rady Evropských společenství č. 89/552/EHS, která upravuje jeho použití v rámci provozování televizního vysílání, a rezoluce č. (74)26 Výboru ministrů Rady Evropy o právu na odpověď. Druhý dokument už se neomezuje jen na televizní vysílání, ale svým zněním obsáhnul právo na odpověď ve všech sdělovacích prostředcích, tedy i v periodickém tisku.

Zpočátku se přemýšlelo o tom, že nový tiskový zákon vedle sebe postaví jak nové instituty práva na odpověď a dodatečné sdělení, tak i platnou opravu. „Problématická byla předloha zejména v tom, že se vzájemně překrývala jednotlivá práva a rozdíl, mimo uplatnění subjektivní stránky u práva na odpověď, nebyl

jasný.“¹¹⁷ Legislativci se nakonec nechali inspirovat zbytkem Evropy a do nového předpisu už opravu nezačlenili. Právo na odpověď a dodatečné sdělení v současné době zakotvuje § 10–15 tiskového zákona. S přijetím zákona č. 46/2000 Sb. zároveň došlo k novelizaci zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání, kde jsou výše zmíněné instituty reflektovány v § 35–40.

Práva na odpověď může využít jak fyzická, tak právnická osoba, jestliže bylo v periodickém tisku (případně televizním či rozhlasovém vysílání) uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí fyzické osoby, či jména a dobré pověsti právnické osoby. Vydavatel pak na žádost dotčené osoby musí takovou odpověď uveřejnit.

Důležitým kritériem práva na odpověď je, že reaguje na skutkové tvrzení. „Nepravdivá, neúplná nebo zkreslující skutková tvrzení jsou objektivně způsobila působit difamačně, tj. způsobila dotknout se cti, důstojnosti nebo soukromí dotčené fyzické osoby nebo jména nebo pověsti dotčené právnické osoby.“¹¹⁸ Skutkovým tvrzením se nicméně nerozumí kritiky, úvahy, komentáře a další hodnotové soudy, jejichž úkolem je udržovat pluralitu názorů ve společnosti. Tímto vytyčením se tak Česká republika řadí k pojetí práva, které prosazují i naši geografičtí sousedé. „Je zřejmé, že v právu Evropských společenství se zatím prosazuje německé a rakouské pojetí práva na odpověď oproti širokému pojetí francouzského *droit de réponse*, přípustného i ve vztahu k hodnotícím úsudkům.“¹¹⁹

Dotčená osoba musí žádost o uveřejnění odpovědi doručit v písemné formě vydavateli nejpozději do 30 dnů ode dne uveřejnění napadeného sdělení. Musí vylíčit, v čem se jí tvrzení dotýká, žádost zároveň musí obsahovat návrh odpovědi. „Jedním z charakteristických znaků odpovědi je, že z odpovědi musí být patrné, kdo ji činí. Nejde o prohlášení redakce, ale vylíčení dotčené osoby.“¹²⁰

Vydavatel je povinen odpověď uveřejnit do 8 dnů ode dne doručení žádosti, a to na místě rovnocenném s místem, kde se objevilo napadené sdělení. Pokud tak vydavatel neučiní, rozhodne o uveřejnění odpovědi soud. Po smrti dotčené osoby

¹¹⁷ CHALOUPKOVÁ, H. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku. Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 35.

¹¹⁸ POUPEŘOVÁ, O. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010, s. 230.

¹¹⁹ DOLEŽÍLEK, J. Právo na odpověď a dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. *Právní rozhledy* 10/2000, s. 430. Dostupné z: <www.beck-online.cz>.

¹²⁰ CHALOUPKOVÁ, H. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku. Komentář*, Praha: C. H. Beck, 2001, s. 39.

mohou právo na odpověď uplatňovat manžel, děti a není-li jich, tak rodiče. Funguje zde stejný princip jako v občanskoprávní ochraně osobnosti.

Vydavatel ale není vždy povinen odpověď uveřejnit. Jedná se o případy, když by uveřejněním mohl spáchat trestný čin nebo správní delikt, publikace navrhované odpovědi by byla v rozporu s dobrými mravy, nebo práva na odpověď by se domáhala osoba, která ke zveřejnění napadeného textu předtím dala souhlas. Stejně tomu je i v případě, „pokud novinář prezentuje určitý výrok jako citaci sdělení třetí osoby, pak se příslušný vydavatel zbavuje povinnosti zveřejnit případnou odpověď na daný výrok. Dotčená osoba má tedy pouze možnost v občanskoprávním řízení žalovat na ochranu osobnosti jednak autora daného výroku, jednak též vydavatele příslušného periodika.“¹²¹

S právem na odpověď souvisí také možnost dodatečného sdělení. Pro média jsou často předmětem zájmu trestní nebo přestupková řízení. Právo na dodatečné sdělení má pak ten, o jehož případě bylo v hromadných sdělovacích prostředcích v průběhu řízení informováno, nicméně už nebyl zmíněn jeho konečný výsledek. Vydavatel pak musí vyhovět žádosti osoby, o níž se jeho list či stanice zmiňovaly, a zveřejnit pravomocné rozhodnutí v případě. Dodatečné sdělení vychází ze zásady presumpce nevinny. Lhůty pro žádost o uveřejnění dodatečného sdělení a otištění se shodují s lhůtami práva na odpověď s tím, že žádost v případě dodatečného sdělení musí být podána do 30 dnů od právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení pravomocně skončeno.

5.3. Postavení veřejnoprávních médií a jejich regulace

V rámci rozhlasového a televizního vysílání funguje v České republice duální systém, ve kterém vedle sebe stojí soukromí provozovatelé a veřejnoprávní provozovatelé vysílání. Liší se už od počátku své činnosti, protože soukromí vysílatelé musí před zahájením vysílání získat licenci v licenčním řízení, naopak veřejnoprávní provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání jsou zřízeni přímo zákonem, což jim uděluje v rámci mediálního systému zvláštní postavení,

¹²¹ BARTOŇ, M., *Svoboda projevu a její meze v právu České republiky*. Praha: Linde, 2002, s. 85.

„ČT a ČRo jsou jak subjekty, tak vykonavatelé veřejné správy. Nevykonávají státní správu ani samosprávu, nýbrž jsou subjekty a vykonavatelé tzv. veřejné správy ostatní.“¹²²

Veřejnoprávní vysílatelé mají jasnou organizační strukturu danou zákonem. Jak už bylo zmíněno v 2. kapitole, média veřejné služby jsou placena z koncesionářských poplatků, které stanoví zákon č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích, a z vlastní podnikatelské činnosti.

Média veřejné služby disponují vlastním majetkem, jehož základ tvoří majetek jejich „předchůdců“ z doby Československé republiky (Československá televize a Československý rozhlas).

Úkolem médií, která jsou zřízena zákonem, je poskytování veřejné služby. Jejím prostřednictvím mají veřejnoprávní média nastavovat měřítko kvality, které je zaručeno i tím, že (na rozdíl od soukromoprávních vysílatelů) neusilují primárně o zisk. V rámci veřejné služby mají média poskytovat vyvážené a objektivní zpravodajství, které má pomáhat ke svobodnému vytváření názorů.

Obsah veřejné služby shrnuje Doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy z roku 2003 takto: „Veřejnoprávní vysílání poskytuje celé společnosti informace, kulturu, vzdělání a zábavu, zvyšuje společenské, politické a kulturní občanské povědomí a podporuje soudržnost společnosti.“¹²³

Co se týče regulace veřejnoprávních médií, tak tou fakticky rozumíme regulaci jen těch elektronických. Jejich správa je na rozdíl od tisku složitější, a to vzhledem k technické komplikovanosti.

5.3.1. Česká televize

Česká televize je samostatnou právnickou osobou, která je zřízena na základě zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi. Ten vymezuje úkoly ČT v rámci veřejné služby, kterými jsou například poskytování objektivních, vyvážených a všestranných informací či přispívání k právnímu vědomí obyvatel.

Zákonu televizi v § 2 odst. 2 písm. c) ukládá, aby nabízela pořady pro všechny skupiny obyvatel, a to s ohledem na víru, etnický či náboženský původ, věk

¹²² POUPEŘOVÁ, O. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010, s. 87.

¹²³ Doporučení 1641 (2004) Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/rozhlasove-a-televizni-vysilani/verejnopravni-media-37764/>.

a pohlaví. Takové pořady navíc musí odrážet rozmanitost názorů, a to jak politických, tak náboženských a filozofických.

Předpis dále vymezuje počet kanálů ČT a zakotvuje zřízení regionálních televizních studií, přičemž studia v Brně a Ostravě jsou zřízena přímo ze zákona. ČT je zavázána k mnohým činnostem včetně poskytování informací prostřednictvím internetu, podpory české filmové tvorby či zřízení sítě vlastních zpravodajů.

ČT také významně přispívá do Státního fondu kultury České republiky, kam převádí výnos z reklam vysílaných na stanici ČT 2. Výjimku má pak sportovní program ČT 4 (používají dnes název ČT Sport), který výnos z reklamy nemusí odevzdávat, ale televize jej použije k výrobě pořadů se sportovní tematikou.

Statutárním orgánem ČT je generální ředitel, jehož funkční období je šestileté. Ředitel je odpovědný patnáctičlenné Radě České televize. Tak částečně funguje jako regulátor jejího vysílání, neboť uplatňuje právo veřejnosti na kontrolu činnosti ČT.

Radu volí a odvolává dolní komora parlamentu s tím, že návrhy na členy jí předkládají organizace a sdružení, které představují různorodé zájmy od kulturních přes náboženské až po národnostní. Funkční období Rady je stejně jako v případě generálního ředitele šestileté, nicméně každé dva roky je volena jedna třetina členů.

Zákon detailně stanoví požadavky na člena Rady, ať už jde o české státní občanství, zákaz angažování se v politických stranách nebo neslučitelnost s jinými veřejnými funkcemi.

Jednání Rady jsou přístupná veřejnosti a členové na nich projednávají široké spektrum záležitostí z působnosti, kterou zákon stanoví. Vedle jmenování a odvolávání generálního ředitele se radní usnášejí na způsobu a efektivitě hospodaření ČT, které se prolínají do rozpočtu televize. Rada mimo jiné dohlíží na plnění úkolů veřejné služby a stanoví mzdu generálnímu řediteli. Každoročně také předkládá do konce března sněmovně výroční zprávu u činnosti ČT.

Poradním orgánem Rady je dozorčí komise, a to ve věcech hospodaření ČT. Ta má 5 členů volených na čtyři roky.

V rámci České televize začal v roce 2012 fungovat Útvar mediální legislativy, který televizi zastupuje v soudních sporech a správních řízeních. Většinou se jedná o správní řízení ve vztahu k Radě pro rozhlasové a televizní vysílání, kdy jde o objektem sporu vyváženost a objektivita vysílání, popřípadě

umístění produktu do vysílání. Aktuální zpráva¹²⁴ útvaru uvádí, že za rok 2012 vedla ČT 33 soukromoprávních sporů z titulu práva na odpověď, ochrany osobnosti a ochrany dobrého jména právnické osoby a 56 správních řízení.

5.3.2. Český rozhlas

Stejně jako ČT má Český rozhlas postavení veřejnoprávního média, je tedy zřízen zákonem. Předpis zakotvuje identické principy jako zákon o ČT, a to jak v požadavcích objektivitu a vyváženosti, tak v programové skladbě, která čítá zejména vysílání zpravodajských, publicistických, dokumentárních, uměleckých, dramatických, sportovních, zábavných a vzdělávacích pořadů a pořadů pro děti a mládež.

Vzhledem ke shodným úkolům i organizační struktuře ČRo a ČT si vypíchneme jenom odlišná ustanovení zákona o ČRo.

Orgánem, kterým se uplatňuje právo veřejnosti na kontrolu činnosti veřejnoprávního rozhlasu, je Rada složená z 9 členů a volená Poslaneckou sněmovnou z návrhů širokého spektra společenských organizací. Do její působnosti náleží mimo jiné schvalování rozpočtu i kontrola výkonu veřejné služby prostřednictvím rozhlasu. Poradním orgánem je stejně jako v případě ČT pětičlenná dozorčí komise.

Český rozhlas provozuje rozhlasová studia v sídlech krajů, generální ředitel pak může se souhlasem Rady ČRo zřídit i další studia. Jeden program rozhlasu je podle zákona určen k vysílání do zahraničí, musí přispívat k propagaci dobrého jména České republiky a jeho provoz je hrazen ze státního rozpočtu.

5.3.3. Česká tisková kancelář

Vedle České televize a Českého rozhlasu působí Česká tisková kancelář, která má speciální veřejnoprávní statut. Jejím úkolem je poskytování agenturního zpravodajství. Ve výsledku tak funguje jako studnice informací pro média, protože sbírá zprávy z celého světa a ze všech oborů.

¹²⁴ Informace o vedení soudních a správních řízení za rok 2012. In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <<http://img9.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/dokumenty/informace-o-vedeni-soudnich-a-spravnich-izeni-za-rok-2012.pdf>>.

Česká tisková kancelář má oproti ČT a ČRo některá specifika. V první řadě se zapisuje do obchodního rejstříku, což televize ani rozhlas nemusí. ČTK je zřízena zákonem, a to č. 517/1992 Sb. Základem majetku zpravodajské agentury je majetek převedený od jejího předchůdce, Československé tiskové kanceláře.

Specifika postavení ČTK v rámci veřejnoprávního mediálního systému jsou především ve způsobu jejího financování. Nevybírání totiž žádné koncesionářské poplatky a její finanční zdroje představují příjmy z úplatného poskytování služeb a další příjmy z podnikatelské činnosti.

Do hlavní činnosti ČTK pak spadá poskytování objektivních a všestranných informací, a to prostřednictvím šíření slovního a obrazového zpravodajství z domova i ze zahraničí.

Podle § 10 odst. 2 zákona o ČTK může tisková kancelář získat účelovou dotaci ze státního rozpočtu, kterou však nesmí použít na krytí ztráty z hospodaření. „Agentura ale již řadu let z vlastní vůle s veřejnými prostředky nehospodaří. Že je ČTK na státu ekonomicky nezávislá, mohla poprvé konstatovat Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 1996.“¹²⁵

Tisková kancelář nesmí podle zákona provozovat rozhlasové nebo televizní vysílání, ani se nesmí majetkově účastnit na obchodním jmění osoby, která takové vysílání provozuje. Je povinna zřizovat síť zpravodajů v České republice i ve světě.

Stejně jako ČT a ČRo i zpravodajská agentura má svou Radu. Tak je sedmičlenná a volená sněmovnou na období pěti let. Zákon stanoví také inkompatibilitu člena Rady s některými veřejnými funkcemi. Do působnosti Rady spadají činnosti, které mají i její „kolegyně“ v rámci rozhlasu a televize. Rada dále jmenuje generálního ředitele na dobu 6 let, který není jejím členem, a sněmovně předkládá každoročně výroční zprávu o hospodaření ČTK.

Mezní postavení agentury v systému veřejnoprávních médií s tím, že sice poskytuje služeb veřejnosti, zároveň je však zapsaná jako obchodní společnost v rejstříku, řešili zákonodárci už v roce 1992. Tehdy se předpokládala budoucí privatizace ČTK, ani po 21 letech k ní ale zatím nedošlo.

¹²⁵ ŠMÍD, M. a TRUNEČKOVÁ, L. *Novinář a jeho zdroje v digitální éře*. Praha: Karolinum, 2009. s. 134.

5.4. Úloha Rady pro rozhlasové a televizní vysílání

V rámci veřejnoprávní regulace jsme si zmínili úlohu Rad ČT, ČRo a ČTK. Ovšem ty nejsou hlavními orgány kontroly, navíc jejich působnost se nevztahuje na soukromá elektronická média. Stěžejní roli při dohledu nad mediálním trhem hraje Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, která bdí jak nad soukromými, tak nad veřejnými vysíláři.

RRTV patří mezi vykonavatele státní správy, a to mezi tzv. nezávislé správní úřady. „Tyto úřady jsou sice organizačními složkami státu, jsou financovány ze státního rozpočtu (mají zpravidla vlastní kapitolu), ale nejsou součástí hierarchické soustavy státní správy řízené vládou a ani nejsou vládě či některému ministerstvu (jinému správnímu úřadu) ze své činnosti odpovědny.“¹²⁶ Právě výše zmíněná nezávislost má RRTV zajistit apolitičnost, která je důležitá při jejím rozhodování.

RRTV je zřízena zákonem č. 231/2001 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Má dozorovou, rozhodovací i sankční funkci (udělování pokut až do výše 10 milionů korun). Přísluší jí jak výkon regulace preventivní, prostřednictvím povolování přístupu na vysílací trh, tak následné. Následnou regulaci zajišťuje RRTV změnou a odnímáním licencí, dohledem nad zachováním a rozvojem plurality programové nabídky a informací a ukládáním sankcí za porušení zákona. Do její působnosti spadá kromě monitorování televizního a rozhlasového vysílání i kontrola audiovizuálních služeb na vyžádání. Často jsou však správní řízení zahajována z podnětů diváků, kteří si na nevhodnost vysílání u Rady stěžují.

Rada pro rozhlasové a televizní vysílání má 13 členů. Ti jsou voleni na šest let a jmenuje je předseda vlády na návrh sněmovny. Funkce radního je kromě bezúhonnosti, občanství a plné způsobilosti k právním úkonům vázaná i na věk, protože členovi Rady musí být alespoň 25 let. V čele RRTV je volený předseda, radní pak podléhají při výkonu této veřejné funkce zákoníku práce.

Zákon poskytuje až vyčerpávající výčet v rámci inkompatibility radního s dalšími veřejnými funkcemi. Člen Rady tak nesmí být podle § 7 odst. 9 zákona prezidentem republiky, poslancem či senátorem, ministrem, soudcem, státním

¹²⁶ HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. Praha: C.H.Beck, 2012, s. 123.

zástupcem, členem Nejvyššího kontrolního úřadu, členem bankovní rady České národní banky, členem Rady ČT, ČRo a ČTK.

Předpis radním rovněž ukládá zákaz zastávat funkce v politických stranách nebo hnutích, nebo vystupovat v jejich prospěch. Zajímavé pak je, že zákon se v § 7 odst. 12 vztahuje i na osoby blízké radním, neboť ani členové Rady, ani jejich blízcí nesmí z důvodů střetu zájmů zastávat jakékoliv funkce v orgánech společností podnikajících v rámci hromadných sdělovacích prostředků, nesmí pro takové společnosti pracovat, poskytovat jim poradenství ani se podílet na jejich podnikání.

RRTV je povinna každoročně do konce února předložit výroční zprávu poslanecké sněmovně a předsedovi vlády. Ti také mohou člena Rady odvolat, a to jen ze zákonem stanovených důvodů. RRTV však může být odvolána také jako celek, a to na návrh sněmovny premiérem v případě, že neplní opakovaně závažným způsobem povinnosti stanovené zákonem, nebo opětovně neschválí pro závažné nedostatky výroční zprávu.

Jak jsme si už uvedli o financování nezávislých správních úřadů, je jim věnována samostatná kapitola ze státního rozpočtu. Tak je tomu i v případě RRTV, která hospodaří s vlastním rozpočtem.

Zmínili jsme, že kompetence RRTV sahají jen do oblasti elektronických médií. V případě tištěných médií žádný centrální regulátor neexistuje. U tisku „regulaci přístupu i regulaci obsahu vykonávají správní úřady, do jejichž věcné působnosti spadají i další oblasti a činnosti. Regulačními orgány jsou jednak krajské úřady v přenesené působnosti, jednak Ministerstvo kultury.“¹²⁷

5.4.1. Licenční řízení a zajištění plurality

V rámci preventivní regulace uděluje RRTV licence k provozování vysílání, děje se tak ve správním řízení. Nepřevoditelná licence se uděluje k vysílání šířenému prostřednictvím vysílačů, nebo k vysílání šířenému prostřednictvím družic a kabelových systémů a zvláštních přenosových systémů.

Tato řízení o udělení licence se od sebe liší. V prvním případě se licenční řízení zahajuje buď vyhlášením RRTV, nebo z podnětu uchazeče o licenci. Účastníkem jsou pak všichni žadatelé o licenci. Naopak v případě vysílání prostřednictvím družic a kabelových systémů je řízení vedeno s jediným žadatelem,

¹²⁷ POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010, s. 253.

navíc je zahájeno z jeho podnětu. U obou typů řízení může RRTV udělit licenci na dobu určitou, a to nejdéle na 8 let k rozhlasovému vysílání a 12 let k televiznímu vysílání, i licenci krátkodobou, včetně licence ke zkušebnímu vysílání. RRTV má také oprávnění licenci prodloužit. Na příštích rádcích se budeme věnovat udělování licencí k vysílání šířenému prostřednictvím vysílačů, které je upraveno v zákoně č. 231/2001 Sb. od § 12 dále.

Jak už jsme zmínili, tento druh řízení zahajuje buď Rada z vlastního podnětu, nebo uchazeč. Uchazeči o udělení licence musí předložit žádost o licenci, jejíž podmínky stanoví zákon. V rámci řízení nařídí předseda Rady veřejné slyšení. O udělení či neudělení licence pak radní hlasují v neveřejném zasedání.

V případě, že licence není žadateli udělena, nemůže neúspěšný účastník podat ani odvolání, ani rozklad, jak by se ve správním řízení očekávalo. Nicméně zákon mu umožňuje podat zvláštní žalobu podle § 65 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního.

Kromě udělování licencí je přístup k vysílání omezen zákazem křížení vlastnictví. Tento zákaz je v zákonu o rozhlasovém a televizním vysílání definován jako zajištění plurality informací v rozhlasovém a televizním vysílání.

V § 55 stanoví zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání omezení pro analogové vysílání, kdy jedna právnická či fyzická osoba nesmí být držitelem více než jedné licence k celoplošnému rozhlasovému nebo televiznímu vysílání. Provozovatel se zároveň nesmí podílet na podnikání jiného vysílatele, platí i zákaz slučování provozovatelů celoplošného vysílání. V případě digitálního vysílání platí stejná omezení, nicméně provozovatel může mít na rozdíl od analogu dvě licence k celoplošnému vysílání.

Zákaz křížení vlastnictví pak platí i pro oblast místního a regionálního vysílání. Pokud má na této úrovni vysílatel uděleno více licencí k provozování jiného než celoplošného televizního vysílání, nesmí pokrytí České republiky jeho vysíláním v celkovém součtu licencí k provozování jiného než celoplošného televizního vysílání přesáhnout 70 % celkového počtu obyvatel České republiky. V případě rozhlasového vysílání pak nesmí překročit 300 % celkového počtu obyvatel ČR.

Princip zajištění plurality jednak podporuje přirozenou konkurenci, jednak zaručuje rovný přístup na segment trhu, který je omezen šíří kmitočtového spektra.

Zároveň si tento zákonný princip klade za cíl poskytovat v rámci vysílání divákům a posluchačům různé druhy interpretace, které umožní adresátům vytvořit si vlastní názor, aniž by na ně některý vysílatel vyvíjel prostřednictvím většího počtu kanálů tlak.

Zákaz křížení vlastnictví platí v současné době pro digitální vysílání (zákon se vztahuje i na dnes už ukončený analog), na vysílání prostřednictvím kabelových systémů a družic se nepoužije.

V případě tisku žádný zákaz křížení vlastnictví neexistuje, neboť neexistuje ani technické omezení počtu vydavatelů, jak je tomu u rozhlasového a televizního vysílání. V českém prostředí tak můžeme vidět, že například dva celostátní deníky Mladá fronta Dnes a Lidové noviny vydává tatáž mediální skupina Mafra.

5.5. Zákon o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie

Na začátku práce jsme si definovali, co je médium, a v té souvislosti jsme se věnovali hlavně hromadným sdělovacím prostředkům. Vzhledem ke sledování aktuální legislativy bychom se měli dotknout i oblasti filmové, a to konkrétně nového zákona č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie, který můžeme s odkazem na jednu z předchozích podkapitol označit za pramen mediálního práva.

Jako médium sice veřejnost chápe především hromadné sdělovací prostředky, nesmíme však zapomínat ani na úlohu kinematografie. „Film a kinematografie má řadu aspektů – umělecké, technické, komerční, společenské a právní. Dříve v autorském zákoně označovaná filmová díla, jsou nyní uváděna jako audiovizuální díla.“¹²⁸ I film je tedy médiem, neboť oslovuje masy a šíří určitá poselství, která sice nejsou informací v novinářském slova smyslu, ale bezesporu ovlivňují adresáty přinejmenším srovnatelně jako poselství ostatních médií.

V úvodu zakotvuje předpis základní pojmy, které se vztahují ke kinematografickým dílům, jež jsou určena ke komerčnímu zpřístupnění veřejnosti. Zákon zřizuje Státní fond kinematografie, který nahrazuje předchozí Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie. Nový Fond má

¹²⁸ KROUPA, J. a kol. *Mediální právo*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 89.

kompetence, které jeho právnímu předchůdci nepříslušely. Vykonává správu poplatků, vede evidenci žadatelů o podporu a poskytuje projektům dotace.

Doposud spadal Fond pod ministerstvo kultury, aktuální předpis ale nastoluje samostatnou organizační strukturu. Fond má nově vlastní zaměstnance a v jeho čele stojí ředitel jmenovaný ministrem kultury. Zákon mimo jiné zřizuje také devítičlennou Radu Fondu, která rozhoduje o podpoře projektů. Dalším orgánem je Dozorčí výbor složený z kandidátů navržených poplatníky. Jeho úkolem je kontrolovat hospodárné využití prostředků Fondu.

V § 25 zákona jsou stanoveny druhy audiovizuálních poplatků. Prvním poplatkem je poplatek z kinematografického představení. Ten podle dřívější právní úpravy činil 1 Kč ze vstupného, nový předpis zavádí poplatek ve výši 1% z ceny vstupenky na kinematografické představení. Další poplatky jsou pak odváděny za poskytování audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání (účinné až od 2016) a z převzatého televizního vysílání.

Významným zdrojem v rámci financování Fondu je poplatek z vysílání reklamy, který se prakticky vztahuje na komerční televizní vysílatele. Právě tento druh příspěvku má do Fondu každoročně přivést významnou částku.

Kromě výše zmíněných změn přináší i novinku v řízení o podpoře. Podle předchozí úpravy v rámci zrušeného zákona č. 241/1992 Sb. se mohli žadatelé hlásit kdykoliv o jakoukoliv podporu, nyní bude Rada Fondu vypisovat výzvy a konkrétní zadání.

Nový zákon nahradil dvacet let starou právní úpravu. Jeho systém je inspirován evropským standardem v oblasti kinematografie. Schválily ho obě komory parlamentu, nicméně prezident jej vetoval. Přesto se podařilo koncem roku ve sněmovně prezidentské veto přehlasovat, zákon je tak účinný od ledna 2013.

6. Závěr

Mediální právo je košatou disciplínou, jejíž větve se rozpínají přes občanské, obchodní, správní i trestní právo. Oblasti hromadných sdělovacích prostředků se věnuje i mezinárodní právní rámec, včetně evropské legislativy.

Ačkoliv jsou ve světě hromadné sdělovací prostředky stále ještě využívány k propagaci totalitních režimů, hnacím motorem pro regulaci médií v demokratických společnostech je svoboda projevu. K jejímu vymezení jsme se na stránkách této práce vraceli pravidelně, neboť právě tato základní svoboda je podmínkou kvalitní novinářské práce.

Cesta k jakékoliv občanské svobodě je vždy složitá. Její rozsah musí zákonodárce vybalancovat vůči ostatním právům a povinnostem. Smyslem svobody totiž není absolutní volnost ale tolerance ostatních práv a zákonných nároků. Jinak tomu není ani u svobody projevu, jejíž specifická role se uplatňuje v případě médií. Český právní řád svobodu projevu zakotvil, obsahuje i další v práci zmíněné předpisy, které upravují činnost médií.

I přes zákonnou úpravu se však více než dvacet let po revoluci naše mediální prostředí bohužel nemůže porovnávat s ostatními západoevropskými státy. Transformace společnosti i právního řádu po čtyřiceti letech nedemokratického zřízení nejsou otázkou pár let. Česká média se tak snaží nahnat skluz, který v době komunistického temna oproti zahraničí nabrala. Podobně je na tom i česká legislativa. Ačkoliv jsou často znění zákonů výsledkem politických tlaků, podařilo se českým zákonodárcům uvést do právního řádu evropsky známé pojmy, jako jsou odpověď a dodatečné sdělení. Jak jsme si uvedli v kapitole o Aktuálních jevech v mediálním právu, dochází také k implementaci evropských předpisů týkajících se technologického pokroku a jeho vlivu na média.

Na druhou stranu se zákonnou regulací zbrzdila oblast samoregulace. Ta je běžnou součástí zahraniční činnosti médií, u nás však nemá tradici a bohužel ani není vidět chuť takový způsob pravidel respektovat, ačkoliv právě samoregulace by mohla být užitečným doplňkem právních předpisů.

Snaha o získání stejné kvality mediální práce, jako můžeme vidět ve Velké Británii či Německu, vede k pronikání zahraničních mediálních právnických osob na český trh. Těžko už nás tak čeká renesance prvorepublikové čapkovské žurnalistiky,

protože i svět médií ovlivňuje globalizace, která se na tradiční historické hodnoty příliš neohlíží. Dochází tak k unifikaci činnosti médií, která vyvolává otázku, zda jsou média pro právo stále ještě jakousi společenskou hodnotou, nebo už je má zákonodárce považovat za samostatné průmyslové odvětví.

Jak vidíme, postavení médií je složité nejen svým rozsahem přes několik hlavních právních odvětví, ale i z hlediska jeho společenského významu. Z těchto důvodů zastávám názor, že by bylo troufalé považovat mediální právo v českých podmínkách za samostatné právní odvětví. Dokonce se domnívám, že fakt, že mediální právo není samostatným odvětvím, neznamená nutně nevyzrálou právního řádu. Současný stav bychom proto měli vnímat jako cestu médií za určitým standardem regulace, cílem by však nemělo být dokonalé právní ohraničení tohoto moderního oboru. Už je proto, že stojí na pilířích, jako jsou svoboda slova, ochrana osobnosti či veřejný zájem, se s ním musí zacházet jako s porcelánem. Opatrně a s rozvahou, neboť i přes svou sílu jsou média vybavená křehkým jádrem nezcizitelných základních práv.

Resumé

The power of media in contemporary society is doubtless. We feel their influence worldwide and every day. Media are regulated by law as well as each area of human relations. Authorities have always tried to control media through different forms of censorship.

Nowadays it flashes for better times for media and their connection to law. The democratic society and its law system emphasize freedom of speech which is a crucial aspect of media activity. This diploma thesis pays attention to this fundamental part of journalist work.

Freedom of speech is essential for the job of a journalist and protection of personality is of equal importance. Deciding of court dispute lays in searching of balance between these two fundamental rights. Jurisdiction is important especially for media law, because it is very complicated to find harmony in this pair of human rights.

This thesis reflects technological progress in media sphere which enables a faster accessibility of today's newspapers or broadcasting. On the other hand, law has to react to this technological activity; it is very transparent, for example, in European regulation, which often serves as an example for the Czech law system, because in connection with our membership in the European Union the Czech Republic has the duty to implement European rules.

The term "media law" in the Czech law system means a large area of institutes, which extend from civil to criminal law. As the work demonstrates, the Czech media law consists of public law institutes but sometimes also has a private legal status. In light of such extensity, this thesis supposes that media aren't an individual branch of law. From this point of view it is better to examine each institute of media law separately.

..

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Literatura

- BARTOŇ, M. *Svoboda projevu a její meze v právu ČR*. Praha: Linde, 2002. 316 s. ISBN 80-7201-367-X.
- BEDNAŘÍK, P., JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011. 439 s. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3028-8.
- DIBLÍK, J. a VEIT, F. *Mediální právo a práva k nehmotným statkům v České republice = Media law and intellectual property law in the Czech Republic*. Praha: Linde, 2012. 259 s. ISBN 978-80-7201-863-5.
- FIALA, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. Plzeň: Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, 2007. 718 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7380-058-1.
- GERLOCH, A. *Teorie práva*. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 308 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7380-233-2.
- HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo: obecná část*. 8. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. xxxiv, 792 s. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-254-3.
- HERCZEG, J. *Meze svobody projevu*. Vyd. 1. Praha: Orac, 2004. 143 s. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-94-0.
- HRABÁNEK, J. *Soustava československého práva tiskového*. Praha: Orbis, 1934. 166 s. Sběrka spisů právníků a národohospodářských; sv. 70.
- CHALOUPKOVÁ, H. *Zákon o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku (tiskový zákon) a předpisy související: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2001. xvii, 229 s. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 80-7179-506-2.
- JEHLIČKA, O. a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 5. vyd. Praha: C.H. Beck, 1999. xviii, 1255 s. Beckova edice komentované zákony. ISBN 80-7179-225-X.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 207 s. ISBN 978-80-7367-287-4.
- KNAP, K. et al. *Ochrana osobnosti podle občanského práva*. 4., podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. 435 s. ISBN 80-7201-484-6.

- KNAPP, V. *Teorie práva*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995. xvi, 247 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.
- KROUPA, J. et al. *Mediální právo*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 248 s. Edice učebnic MU; č. 426. ISBN 978-80-210-4884-3.
- KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1995. 307 s. ISBN 80-7184-134-X.
- MCLUHAN, M. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. 2., rev. vyd., V Mladé frontě 1. Praha: Mladá fronta, 2011. 399 s. Strategie. ISBN 978-80-204-2409-9.
- MCQUAIL, D. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2007. 447 s. ISBN 978-80-7367-338-3.
- OSVALDOVÁ, B., HALADA, J. a kol. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. 264 s. 80-7277-266-X.
- OSVALDOVÁ, B., NĚMCOVÁ TEJKALOVÁ, A. a ČERMÁK, M. *Žurnalistika v informační společnosti - digitalizace a internetizace žurnalistiky: proměny a perspektivy žurnalistiky v epoše digitálních médií aneb nová média teoreticky i prakticky*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2009. 195 s. ISBN 978-80-246-1684-1.
- POLČÁK, Radim. *Právo na internetu: spam a odpovědnost ISP*. Vyd. 1. Brno: Computer Press, 2007. v, 150 s. Právo a IT. Právo pro denní praxi. ISBN 978-80-251-1777-4.
- POUPEROVÁ, O. *Regulace médií*. Praha: Leges, 2010. 272 s. Student. ISBN 978-80-87212-48-6.
- PROKOP, D. *Boj o média: dějiny nového kritického myšlení o médiích*. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 2005. 409 s. Mediální studia. ISBN 80-246-0618-6.
- ROZEHNAL, A. *Mediální právo*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 303 s. Právnické učebnice. ISBN 978-80-7380-033-8.
- ROZEHNAL, Aleš. *Mediální právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 399 s. Monografie. ISBN 978-80-7380-382-7.
- SOKOL, T. *Tisk a právo*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001. 135 s. Iuris context. ISBN 80-86199-17-7.

- ŠMÍD, M. a TRUNEČKOVÁ, L. *Novinář a jeho zdroje v digitální éře*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009. 205 s. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1661-2.

Odborné články

- DOLEŽÍLEK, J. Právo na odpověď a dodatečné sdělení podle nového tiskového zákona. *Právní rozhledy* 10/2000, s. 430.
- MALÝ, K. Tiskový zákon – konec staré a počátek nové právní úpravy vydávání periodického tisku? In SOKOL, T., *Tisk a právo*. Brno: Orac, 2001, s. 5.
- MORAVEC, O.: Webové stránky nejsou tiskovinou, *Správní právo* 3/2007, s. 157.
- POUPEROVÁ, O.: Audiovizuální mediální služby na vyžádání, *Právní rozhledy* 10/2011, s. 350.
- TELEC, I. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. *Právní rozhledy*, 2007, č. 1. s. 1.
- TELEC, I., SIGMUNDOVÁ, M. Přehled některých právních a etických otázek ochrany osobnosti. *Soudní rozhledy* 3/2003, s. 73.
- VANÍČEK, Z.: Otazníky nad zákonem o přechodu na zemské digitální televizní vysílání, *Právní zpravodaj* 2/2008, s. 11.
- VANÍČEK, Z.: Směrnice o audiovizuálních mediálních službách, *Právní rozhledy* 21/2009, s. II.

Právní předpisy

- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Zákon č. 209/1992 Sb., Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.
- Smlouva o fungování Evropské unie, konsolidované znění, uveřejněné v Úředním věstníku dne 9. května 2008 (2008/C 115/01).

- Zákon č. 500/2004 Sb. správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 6/1863 ř. z. o tisku.
- Zákon č. 126/1933 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují tiskové zákony.
- Zákon č. 189/1936 Sb., o pracovním poměru redaktorů.
- Zákon č. 101/1947 o postavení redaktorů a Svazech novinářů.
- Zákon č. 46/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon).
- Zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 348/2005 Sb., o rozhlasových a televizních poplatcích a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.
- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

- Zákon č. 304/2007 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s dokončením přechodu zemského analogového televizního vysílání na zemské digitální televizní vysílání.
- Zákon č. 132/2010 Sb., o audiovizuálních mediálních službách na vyžádání a o změně některých zákonů.
- Zákon č. 517/1992 Sb., o České tiskové kanceláři, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 496/2012 Sb., o audiovizuálních dílech a podpoře kinematografie a o změně některých zákonů (zákon o audiovizi).
- Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/13/EU ze dne 10. března 2010.
- Směrnice Rady č. 89/552/EHS ze dne 3. října 1989.
- Směrnice 2007/65/ES ze dne 11. prosince 2007.
- Rezoluce č. (74)26 Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 2. července 1974.

Judikatura

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26. 1. 2005, sp. zn. Pl.ÚS 73/04
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2005, sp. zn. I. ÚS 367/03.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 394/04.
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30. 10. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 8/09.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2796/2005.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 9. 2011, sp. zn. 30 Cdo 149/2010.
- Rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 30. 4. 1974, C-155/73 Giuseppe Sacchi.

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Goodwin proti Spojenému království ze dne 23. 3. 1996, stížnost č. 17488/90.

Další dokumenty a internetové zdroje

- Důvodová zpráva k zákonu č. 46/2000 Sb. ze dne 26. 5. 1999.
- CEPL, V., Nad Rozkrádáním státu III. In: *Blog.aktálně.cz* [online]. 2012 [cit. 2013-02-21]. Dostupné z: <http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/vojtech-cepl.php?itemid=17723>
- ŠMÍD, Milan. Je nebo není internet masovým médiem. In: *Louč.cz* [online]. 17.8.2010. [cit. 2013-02-23]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/11/2230817.html>
- Informace o vedení soudních a správních řízení za rok 2012. In: *Česká televize* [online]. 2012 [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://img9.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/rada-ct/dokumenty/informace-o-vedeni-soudnich-a-spravnich-rizeni-za-rok-2012.pdf>
- Doporučení 1641 (2004) Parlamentního shromáždění Rady Evropy. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/cz/media-a-audiovize/rozhlasove-a-televizni-vysilani/verejnopravni-media-37764/>
- The Report of the High Level Group On Media Freedom and Pluralism, Dostupné z: http://ec.europa.eu/information_society/media_taskforce/doc/pluralism/hlg/hlg_final_report.pdf
- Německo. Staatsvertrag über Mediendienste. In: *NdsGVBl.1997*. Dostupné z: <http://www.recht-niedersachsen.de/22620/mdstv1.htm>
- Kodex České televize. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/kodex-ct/preambule-a-vyklad-pojmu/>